

In dit nummer:

- 75 Navolging
J. Kranenburg
- 76 Ziektenaiving?
H. Smit
- 77 Over een middeleeuwse
dodenklacht
T. Hoekstra
- 78 Paars krijgt een antwoord
J.G. Knol
- 79 In memoriam Hans Vrijmoeth
T. Hoekstra
- 80 Bezinning over ons zendings-
werk in Zuid-Afrika (2)
J. Vonkeman
- 83 God als verkoopargument
J.J. Lakerveld
- 87 Kerkasiel: daad van
barmhartigheid
J. Bouma

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Het gezin is weer in

fractievoorzitter Heerma met een indringend pleidooi, aandacht voor dit thema. Ook in kringen van de paarse coalitie, waar het gezin over het algemeen niet 'bon ton' was, neemt men dit woord nu zonder enige gêne weer in de mond.

De verzwegen keuze

Het wetenschappelijk instituut voor het CDA publiceerde onlangs over het nieuwe item familiepolitiek een rapport met de veelzeggende titel 'De verzwegen keuze van Nederland'.

Hoofdstelling van dit rapport is dat „de Nederlandse bevolking massaal en kopig is blijven kiezen voor het gezin, ondanks het voor gezinnen steeds harder wordende maatschappelijke klimaat”.

De opstellers van de studie zijn ervan

rassend dat de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen in ons land hun eerste kind krijgen (29 jaar) nu al het hoogste van de wereld is. Ook kent ons land een relatief hoog percentage kinderloze vrouwen.

Hoewel hierover meer te zeggen valt, is het voor onze samenleving als geheel thans kennelijk zo dat het steeds minder aantrekkelijk wordt om op jonge leeftijd kinderen te krijgen.

Gezinsvriendelijke samenleving

Een belangrijke uitdaging is nu het opnieuw inrichten van een gezinsvriendelijke samenleving. Dat is tegelijkertijd een zorgvriendelijke samenleving. Het overheidsbeleid dient zodanige voorwaarden te scheppen en stimuleren dat mannen en vrouwen weer in staat gesteld worden werk en zorg te verdelzen, net zoals het kostwinnersmodel dat in het verleden mogelijk maakte. Ook het bedrijfsleven kan in de sfeer van de arbeidsvoorwaarden, zoals verlofregelingen en deeltijd-banen hieraan bijdragen. Het geldt trouwens evenzeer voor de lagere overheden, die hier een belangrijke voorbeeldfunctie kunnen vervullen. Andere beleidsspeerpunten, die verder uitwerking verdienen, zijn opvoedingsondersteuning, gezinsondersteunende regelingen in de sfeer van financieel en fiscaal beleid en de verankering van gezinsbeleid op het niveau van de rijksoverheid.

Gelukkig hangt niet alles van de overheid af. Ook voor kerken en identiteitsgebonden organisaties is een rol in deze discussie weg gelegd. Ik noem mogelijke bijdragen op het vlak van bezinning en meningsvorming over waarden en normen, het appel naar eigen leden en de sociale omgeving. Ook de grote betekenis van kerkelijk jeugd- en levensbeschouwelijk jongerenwerk mag niet onvermeld blijven. Hier worden de toekomstige dragers van onze gezinnen gevormd!

C. Bremmer, Voorschoten

Dag- en weekbladen, televisieprogramma's melden het ons meer dan frequent. Het gezin is terug van weggeweest.

Onderwerpen van familie- en gezinspolitiek zijn populair en kunnen weer op de politieke agenda prijken.

Tot voor kort leek het publieke beeld van de samenleving aan de ene kant gedomineerd door het bestaan van geïndividualiseerde, voornamelijk voor zichzelf zorgende burgers. En aan de andere kant werd dit beeld bepaald door burgers die zich in allerlei alternatieve samenlevingsvormen begaven. Nederland leek nauwelijks geïnteresseerd in gezinsvorming. Veel beleidsmakers beschouwden het gezin als een relict uit lang vervlogen tijden. Departementale directies die zich met gezins- en familie-zaken bezig hielden werden gesloten. Vanuit de verschillende christelijke fracties in het Parlement is er in het verleden, overigens met wisselend succes, aandacht voor dit thema gevraagd. Er verschenen onder andere partijrapporten en publicaties vanuit de studiec centra GPV en RPF. Ook de vakbond CNV liet geregeld van zich horen. Het jaar 1995 bracht een kentering, zo lijkt het. Het internationale jaar van het gezin, uitgeroepen door de Verenigde Naties ondervond brede politieke ondersteuning. Bij de Algemeen Politieke Beschouwingen van najaar 1995 vroeg

het opnieuw inrichten van een gezinsvriendelijke samenleving

overtuigd dat de overgrote meerderheid van de Nederlanders wil blijven kiezen voor een levenslange huwelijksrelatie, voor voldoende aandacht en zorg voor kinderen alsook voor betrokkenheid bij directe familieleden. Het voorgaande neemt niet weg dat het overheidsbeleid ten aanzien van gezinnen zich al geruime tijd in een soort 'niemandsland' bevindt. Kostwinnersfaciliteiten werden verder afgebouwd en de overheid stimuleerde de arbeidsparticipatie van zowel mannen als vrouwen, waarbij de economische zelfstandigheid van de vrouw een belangrijk uitgangspunt vormde. De conclusie moet wel zijn dat het overheidsbeleid enerzijds daardoor mensen die zorgtaken vervullen de arbeidsmarkt dwingt op te gaan en anderzijds financiële zekerheden van hen afneemt. In dat opzicht is het dan ook niet zo ver-

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redaktie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redaktie

Ds. K. Muller,
Oude Veenseheid 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redaktie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijzen

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechthorenden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036; E-mail:
kmuller@epsilon.nl

- 5 april Opbouw-dag te Utrecht
19 april Regionale Ontmoetings-
dag CG-NG te Hooge-
veen
10 mei Zendingsvoorjaarsverga-
dering Leerdam
12 juni Uiterste inzenddatum
Landelijke Vergadering
1998
2 oktober Vrouwencontactdag te
Zwolle; info voor stands:
038-4531945
25 oktober Centrale Diaconale Con-
ferentie te Apeldoorn;
onderwerp: Kerk en
gevangenen
8 november Zendingsnajaarsvergade-
ring Leerdam
7 maart '98 Opening Landelijke Ver-
gadering 1998

Ontvangen boeken

Oswald Chambers, Gebed, een heilige opdracht;
Een bloemlezing uit de boeken van Oswald Cham-
bers

94 blz., f 22,50; ISBN 9050306705
Barnabas, Leiden, i.s.m. Proclama

**Marleen Ramaker, Leven in het heden met je
verleden;**

Over levensaanvaarding en vertrouwen voor de
toekomst.
132 blz., f 24,95; ISBN 9050306829
Barnabas, Leiden, i.s.m. Proclama

Michael Baughen, Gebed: verbinding met God

143 blz., f 29,95; ISBN 9050305474
Barnabas, Leiden

**Alister McGrath, Wat heeft dat kruis te bete-
kenen?**

119 blz., f 19,90; ISBN 9029714387
Kok Voorhoeve, Kampen

**Startpunt, Handreiking Bijbelonderwijs
Basisschool**

Proefpakket 16 blz.
Internationale Bijbelbond, Culemborg

Dr. H. Baarlink, Matteüs I;

Een praktische bijbelverklaring;
serie: Tekst en Toelichting;
226 blz., f 45,- ISBN 9024279003
Uitg.: Kok, Kampen

Dr. P.J. Visser, Bemoeienis en getuigenis;

Het leven en de missionaire theologie van
Johan H. Bavinck (1895-1964)
340 blz., f 45,- ISBN 9023905873
Uitg.: Boekencentrum, Zoetermeer

Dr. J.W. Maris e.a. (red.), Om de Kerk;

Theologische opstellen, aangeboden aan prof.dr.
W. van 't Spijker bij zijn afscheid als hoogleraar
aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn
310 blz.; f 37,50 ISBN 9050307574
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

**Dr. Wilhelm H. Neuser und dr. Herman J. Sel-
derhuis (red.), Ordentlich und fruchtbar**

Festschrift für Willem van 't Spijker - Anlässlich
seines Abschieds als Professor der Theologischen
Universität Apeldoorn
237 blz., f 49,95 ISBN 905030785X
Uitg.: J.J. Groen en Zoon, Leiden

**Dr. J.W. Maris en dr. H.G.L. Peels (red.),
Onthullende woorden;**

Theologische opstellen, aangeboden aan prof.dr.
J. de Vuyst bij zijn afscheid als hoogleraar aan de
Theologische Universiteit te Apeldoorn
200 blz., f 29,95 ISBN 9050307582
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Parkinson?

Curadomi helpt met thuis-
zorg vanuit een christelijke
levensovertuiging.

Curadomi

Organisatie voor thuiszorg

Zorg met een visie.
Bel tijdens kantooruren (0318) 54 82 65
buiten kantooruren 0900-82 12340 (spoed)

Navolging

(Marcus 14)

... en Hij zeide tot zijn discipelen: Zet u hier neder, terwijl Ik bid. (vs 32)

... en Hij zeide tot hen (Petrus, Jakobus en Johannes): Mijn ziel is zeer bedroefd, tot stervens toe; blijft hier en waakt. (vs 34)

... en Hij zeide tot Petrus: ... Waart gij niet bij machte één uur te waken? (vs 37)

... en Hij zeide tot hen: Slaapt nu maar en rust. Het is genoeg. (vs 41)

J. Kranenburg, Kampen

De navolging van Christus is bij ons lange tijd wat verdacht geweest. Onze voorstelling was: Christus heeft het ons niet voorgedaan maar Hij heeft het voor ons gedaan. Ik denk dat ik dat zelf ook wel eens zo gezegd heb, maar ik ben de betrekkelijkheid van dat gezegde gaan beseffen. Zijn wil is toch dat wij in de wereld zijn, zoals Hij in de wereld was. Wij weten ook dat Hij al de zijnen heeft geroepen Hem te volgen en volgen is in de mond van onze Heer meer dan achterna lopen. Het is: de Meester volgen als leerling en het leven van Hem afkijken. Petrus zegt het in zijn brief heel sterk: Hij heeft ons lijdende een voorbeeld nagelaten en wekt ons op, in Zijn voetstappen te wandelen: speuren naar zijn voetafdrukken en daar onze voet in zetten. Plastischer kan het niet gezegd worden.

Toch durf ik te zeggen dat Petrus zich in die woorden tot aan de uiterste grens waagt van de navolging. Want juist in de lijdensgeschiedenis wordt voor de navolging van de Heer een grens aangewezen. Hij had die al in uitzicht gesteld in Zijn woord tot Petrus: „Waar Ik heenga, kunt gij mij nu niet volgen” (Joh 13:36). Dat woord gaat in vervulling als de Heer zich naar de hof van Getsemane begeeft, de plek waar Zijn lijden een aanvang neemt. Maar bij de ingang van de hof zegt Hij: „Zet u hier neer, terwijl Ik bid.” Dan gaan Petrus, Johannes en Jakobus nog mee, maar

even later zegt Hij ook tot hen: „Blijft hier en waakt.”

In die woorden hoor je hoe de Heer de bijstand van de Zijnen zoekt: Waakt! Hij was ons ook hierin gelijk.

Want dat herkennen wij immers? Dat je naar het ziekenhuis gaat, je moet voorbereiden op een operatie en er dan op rekent dat er een paar bij je zijn in je vrees, ook wakker liggen. Dat helpt immers echt?

Maar de navolging hapert hier reeds.

Eenzaamheid

Vervolgens lezen we dat Hij vanaf de plaats waar Hij bidt en in doodsangst is telkens terugkeert naar die drie. Dat is toch geweest: Zij zullen me toch niet vergeten?

Maar toen Hij weer kwam vond Hij hen slapende.

En dan volgt in het lijdensverhaal een ontroerend zinnetje:

„Simon, slaapt gij? Waart gij niet bij machte één uur te waken?”

Ontroerend is dit want ik hoor in de vraag van de Heer geen spoor van verwijt.

Inderdaad zijn Petrus en de andere discipelen niet tot dat waken in staat geweest.

Er is bij de discipelen een zekere verlegenheid over dat slapen. Zij weten daar niet goed raad mee. Lukas zegt dat zij slapen van droefheid. Zelf kunnen ze het niet helemaal verklaren.

„Zij wisten niet wat zij Hem zouden antwoorden,” staat er.

Wat is dat, dat je met heel je hart van iemand houdt en dan niet met Hem waken kunt in zijn uiterste nood?

Zij kunnen dit inderdaad niet. Hier kiest de Heiland een weg, die Hij in volstreekte eenzaamheid moet gaan: met alle zonden van alle mensen, in hun plaats naar God gaan. Misschien heeft de Here God de discipelen het

bewuste waken onmogelijk gemaakt, wetend: Hier kan geen enkel mens ook maar iets van meemaken. De lijdensvorst in Zijn gebeen doorworsteld Hij Zijn strijd alleen.

Hier is de uiterste grens van de navolging bereikt: wij kunnen Hem hier in zijn lijden niet volgen.

Ik denk dat we zelfs prekend maar af moeten blijven van dit dieptepunt van Zijn lijden: die angst, dat bloed, dat

voor de navolging van de Heer een grens aangewezen

zweet, die beker. Van Rembrandt gaat het verhaal dat hij op de vraag waarom hij geen schilderij had gemaakt van Jezus in de hof, geantwoord moet hebben: „Ik kon die beker er niet op krijgen.” De sobere woorden van de Bijbel zijn voldoende.

Genoeg

Wij kunnen Hem op Zijn lijdensweg niet volgen.

Maar nu volgt er nog een verlossend woord.

Als de Heiland voor de derde maal terugkeert naar de zijnen en zij nog steeds slapen zegt Hij: „Slaapt nu maar en rust. Het is genoeg.”

Daar heeft de Heiland de eenzaamheid aanvaard.

Je ziet Hem daar in de geschiedenis naar toe groeien. Gehoorzaamheid lerend uit zijn lijden.

Eerst: „Zet u hier neer.” En dan: „Blijft hier en waakt.” Zij mogen Hem niet verder volgen.

Vervolgens: „Waart gij niet bij machte één uur te waken?” Zij kunnen Hem niet verder volgen.

En nu: „Slaapt nu maar en rust.” Zij behoeven Hem niet meer te volgen op Zijn lijdensweg.

Wij kunnen niet, maar wij behoeven Hem ook niet te volgen in het lijden. Het is genoeg. Het is volbracht. Hier zijn we bij het hart van het christelijk geloof.

Het hart is niet de navolging, maar dit: rusten, slapend rusten in wat Hij gedaan heeft, helemaal alleen.

Ik denk dat dit ook het zwaarste is: aanvaarden dat Eén in onze plaats naar God is gegaan met al ons kwaad. Dat plaatsvervangende, wat wordt dat nu aangevochten.

Wat wordt juist de plaatsvervangende nu door veel idealisten ontkend, want: Hem volgen in Zijn lijden dat willen heel velen nu nog wel.

Ik denk aan een tekening in een krant van een plantagearbeider aan een kruis. De staande paal bestond uit een schop en de dwarsbalk was een pikhouweel. Wat vreselijk wordt hier het lijden van de arbeider gelijkgeschakeld met het kruis van onze Heer.

Hoezeer mensen ook lijden, het zal anders zijn dan het lijden van Hem, die onze zonden droeg.

Dus toch geen navolging meer?

Zeker wel.

Bij de ontmoeting tussen Jezus en Petrus aan het meer horen we Jezus tot Petrus zeggen: „Volg Mij.”

Dan wel weer.

Maar dan volgen wij een Heer, die zijn plaatsvervangend lijden en Zijn dood achter Zich heeft.

Wij zijn geroepen tot de navolging van de opgestane Heer.

Ziekenzalving?

Enige notities bij Jakobus 5:14:

„Is er iemand bij u ziek? Laat hij dan de oudsten der gemeente tot zich roepen, opdat zij over hem een gebed uitspreken en hem met olie zalven in de naam des Heren.”

H. Smit, Papendrecht

Een paar weken geleden voerde dr. M.J. Paul in het EO-blad 'Visie' het pleit voor de ziekenzalving, zoals die in Jak. 5:14 wordt voorgeschreven en door de apostelen al eerder in praktijk werd gebracht (Marc. 6:13). We vernamen dit geluid vaker de laatste tijd. Het argument is heel eenvoudig: Laten we in de gemeente weer doen wat de Here letterlijk voorschrijft! Een dergelijk argument kun je niet zomaar negeren natuurlijk. Vandaar ook van mijn kant enige notities. Het zijn niet de eerste over dit onderwerp. Van eerdere opmerkingen wordt ook een gepast gebruik gemaakt. Het zullen ook stellig niet de laatste opmerkingen over dit onderwerp zijn!

Nieuwe tijden – oude tijden

Wanneer iemand medicijnen gaat studeren, dan kan hij gelukkig heel goed een christen zijn. Maar hij wordt toch niet een theoloog, of een dominee, of een priester, of een 'geestelijke'. Al die verschillende 'vakken' en levensverrichtingen worden in onze dagen goed en degelijk van elkaar onderscheiden. Een dokter is geen dominee, ook al is hij een christen. Dat was in oude tijden anders. Een dokter was toen tegelijk een priester, een dienaar van de god van de genezing. Hij was een 'Medicijnman', zoals je dat bij vele stammen nog kunt aantreffen. Hij stond in een bijzonder nauw contact met de god van de genezing. Als dokter was hij tegelijk 'geestelijke', priester. Wie zich tot hem begaf trad daarmee op de god van de geneesheer toe en trok de goddelijke bescherming over zich heen. Van koning Asa wordt gezegd, dat hij in zijn ziekte geen hulp zocht bij de Here, maar bij de heemeesters. Vreemde tegenstelling? Niet als we beseffen, dat Asa met de hulp van de dokters tegelijk de bescherming van hun (af)goden naar zich toe haalde. Zonde tegen het eerste gebod! Een

zonde verwant aan de zonde van Ahasia! Zie 2 Kronieken 16:12 en 2 Koningen 1:2. In onze moderne tijd is de geneeskunde uit dat 'heilige' – vaak zeer 'onheilige' – verband losgemaakt. Gelukkig maar! Wij kunnen hulp zoeken bij de Here *en* bij de heemeesters. Wij kunnen hulp verwachten van de Here, die de kennis en kunde van onze dokter gebruiken kan om ons te helpen. Onze arts dwingt ons niet meer het pad van de afgoderij op te gaan.

De tegenstelling

Het was de nu overleden ds. E.R. Postma, die in ons blad betoogde, dat je het element van de tegenstelling niet over het hoofd moest zien bij de bestudering van Jak. 5:14. Bij ziekte dacht men natuurlijk aan een geneesheer. Wat waren de geneesheren toen? Dienaren van de god der genezing. Asklepios! Geneeskunst en cultus van de god waren met elkaar innig verweven. Maar een discipel van Christus moest niet doen wat eertijds koning Asa deed. Hij mocht zich niet wenden tot een andere god! Niet de dienaar van Asklepios, maar de man Gods, de dienaar van Christus! De oudsten van de gemeente! Niet de occult-afgodische setting van de heidense geneespraktijk, maar het in geloof opgeheven gebed tot de Here! Niet de naam van de afgod, maar de naam des Heren! Niet Asklepios richt de lijder op, maar de Here, die daarom gebeden wil zijn! De antithese tussen God en afgod, tussen geneesheer – Asklepiospriester en de oudsten van Christus' gemeente! In dat verband moet nu ook de zalving van de zieke naar voren komen.

De betekenis van de zalving

De oudsten in plaats van de Asklepios-dienaars! Het is dan ook aan de oudsten om een handeling te verrichten, die een typisch *medisch* karakter draagt: zalving met olie. Typisch medisch (al moet er straks nog wat meer gezegd worden). Denk aan de barmhartige Samaritaan, die olie en wijn goot op de wonden van de gewonde man. Olie: pijnverzachting, leniging, genezing! Marcus behoeft dus helemaal niet uit te leggen, waarom de

discipelen de zieken met olie zalfden (6:13)! Toch moet er meer gezegd worden! Er waren immers vele kwalen, waartegen de verzachtende kracht van de olie niet opgewassen was! Wat had die zalving dan voor zin? We moeten hier ook denken aan het gebruik van beeldtaal en beeldhandeling, dat in Israël zoveel voorkwam. Een sprekend voorbeeld: 2 Koningen 2:19-22! Het water van Jericho veroorzaakt dood en misgeboorte. Men roept de profeet Elisa te hulp. Deze vraagt een nieuwe schotel met zout en werpt het zout in de waterwel. Daarbij spreekt hij namens de Here: „Ik maak dit water gezond.” Niemand zal denken, dat het zout deze gezondmaking heeft kunnen presteren. De Here alléén deed het! Maar het beeld is sprekend! Zout heeft een bepaalde 'sprake': gering van bederf! Elisa voerde een bederfwerende handeling uit! In het vertrouwende weten, dat de Here daaraan wonderlijk een *meerwaarde* zou verlenen, die de bederfwerende kracht van het zout *vé* zou te boven gaan! Nu de zalving met olie! Olie: Verzachting, leniging, genezing. Dat is de 'sprake' van de olie! Voor een ieder duidelijk! De oudsten hebben daarbij het gebed te doen: Here, geef aan die 'sprake' van de olie en geef aan ons handelen met die olie in genade een *meerwaarde*, die de zo geringe geneeskracht van de olie *vé* te boven gaat! Niet Asklepios geeft die meerwaarde, maar de Here doet dat!

Wat nú te doen?

Moeten wij vandaag tot de ziekenzalving terugkeren? Allereerst zou ik willen zeggen, dat de oudsten vandaag de dokters gelukkig niet behoeven te *vervangen*. Van hen wordt geen *medische* handeling gevraagd! Voor hun komst bij de zieken en voor hun gebed blijft uiteraard álle ruimte! Vervolgens is de 'sprake' van de olie als geneesmiddel in onze dagen en in onze cultuur niet meer duidelijk. Er zijn nog wel streken en landen waar de reiziger een flesje olie meeneemt om wondpijn te verzachten. Bij ons 'spreekt' dat echter niet meer vanzelf. En als de 'sprake' van de olie verdwenen is, dan is het gevaar groot, dat de olie op zichzelf in het centrum wordt gezet, alsof de olie 'het 'm zou doen'. Waren al onze dokters 'Yomanda's', dan zou Jakobus 5:14 een nieuwe vorm van toepassing vereisen. Want dan was het weer de tegenstelling: De Here óf de 'New-Age-god'. Maar zolang de geneeskunst bevrijd blijft van de occult-afgodische setting, mogen de oudsten (predikanten) zich mijns inziens bepalen bij hun eerste taak: het Woord en het gebed (naar Hand. 6:4)!

Over een middeleeuwse dodenklacht

T. Hoekstra, Zwolle

In het algemeen vind ik dat bij het schrijven voor Opbouw mijn persoonlijk leven erbuiten moet blijven. Deze keer wil ik graag een uitzondering maken. Mijn beste vriend is gestorven, en ik heb daar veel verdriet van. Dat brengt mij ertoe u een gedicht voor te leggen waarin iemand zo'n zevenhonderd jaar geleden zijn verdriet uitschreide over zijn gestorven vriend: het Egidiuslied. Ik herken daarin veel van mezelf. Terwille van de leesbaarheid heb ik de spelling gemoderniseerd, maar de middeleeuwse taal zal voor veel lezers wel moeilijk blijven. Ik hoop dat mijn bespreking het gedicht wat meer toegankelijk zal maken.

Egidiuslied

*Egidius, waar bestu bleven?
Mi lankt naar di, gezelle mijn!
Du koors die dood, du liets mi 't leven.*

*Dat was gezelschap goed ende fijn,
Het scheen ten moeste gestorven zijn!
Nu bestu in den troon verheven,
Klaarder dan der zonnen schijn;
Alle vreud is di gegeven.*

*Egidius, waar bestu bleven?
Mi lankt naar di, geselle mijn!
Du koors die dood, du liets mi 't leven.*

*Nu bid voor mi, ik moet nog sneven
Ende in de wereld liden pijn.
Verware mi stede di beneven:
Ik moet nog zingen een liedekijn,
Nochtans moet emmer gestorven zijn!*

*Egidius, waar bestu bleven?
Mi lankt naar di, geselle mijn!
Du koors die dood, du liets mi 't leven.*

De eerste twee regels geven direct aan waar het om gaat in dit gedicht: Ik mis je zo, mijn kameraad! In regel 3 staat: *Du koors die dood*. Dat wordt meestal opgevat als: jij koos de dood, maar dan is er sprake van zelfdoding en dat past niet in het gedicht. Zo iemand zou volgens de

middeleeuwse opvatting niet in de hemel kunnen komen. Beter lijkt me de vertaling: jij hebt de dood geproefd, ondervonden. Dat betekent dus eenvoudig: jij bent gestorven. En dat staat in schril contrast met: ik moet verder leven. (De dichter werkt veel met tegenstellingen; dat zien we verderop.) Over regel 5 zijn de geleerden het ook niet eens. Velen lezen daar: *Het scheen teen moeste gestorven zijn*. Dat zou betekenen: Het leek alsof we samen moesten sterven. Anderen zeggen er staat in het origineel niet *teen*, maar *ten*. Dat woord houdt een ontkenning in. De betekenis wordt dan: Het was net alsof er niet gestorven behoefde te worden. Wij zouden zeggen: alsof er geen einde aan zou komen.

De volgende regels vormen daarmee weer een contrast. De dood is wél gekomen: Jij bent nu *in den troon* = in de hemel. Daar heb je het goed, maar toch...

Toch schrijnt weer de pijn: ik verlang zo naar je! Ik weet wel dat je het daar veel beter hebt dan hier, ik misgun het je ook niet, maar toch... ik mis je zo! Is dit niet het probleem waar we allemaal mee zitten? Vondel zei tegen een bedroefde vader: „Benijd uw zoon de hemel niet.” Maar ik denk stilletjes in mijn hart: „De hemel had nog wel wat jaren mogen wachten.”

Het woord 'sneven' heeft een aantal uiteenlopende betekenissen. Ik kies hier voor: moeizaam verder gaan. 'Verware mi stede di beneven' betekent: bewaar (een) plaats voor mij naast jou. Zo simpel denken we toch? Voor de één is de hemel een plaats waar je altijd mag zingen, de ander hoopt dat er ook een soort Gamma is en een grote schuur vol prachtige machines die je gratis mag gebruiken. Het woord 'emmer' betekent: beslist, onvermijdelijk. Ook deze regel vormt een contrast met regel 6!

Tenslotte klinkt voor de derde keer die droeve klacht: Egidius, ik mis je zo. Ik vind het altijd weer een ontroerend lied en ik hoop dat u mijn waardering kunt delen.

Paars krijgt een antwoord

J.G. Knol, Utrecht

„Een christelijk antwoord op Paars is dringend gewenst.” Zo eindigt de overpeinzing van Miriam de Rooy in Opbouw van 21 februari j.l. Dit antwoord is daarom volgens haar, zo dringend nodig omdat er onder dit 'paarse' kabinet allerlei voorzieningen worden geprivatiseerd en afgeschaft zonder dat er een sociaal vangnet voor in de plaats komt. En omdat zij kennis heeft genomen van een geschrift van Jan Marijnissen, stelt zij ons als het ware de vraag waarom de PSP het alleenrecht van verzet tegen de afbraak van allerlei verworvenheden zou moeten hebben?

Bij de uitgang van de kerkdienst een dag later zag ik Miriam en heb ik haar gezegd dat het mij wel een erg moeilijke opdracht lijkt om zomaar een afgewogen christelijk antwoord te geven op ontwikkelingen in onze samenleving. Ook afgedacht van de vraag wie nu wel het antwoord moet geven. De kerk of een politieke partij? Ik denk dat de moeilijkheid om een christelijk antwoord te geven op Paars hierin ligt dat niet duidelijk is wat nu wel de begrippen 'christelijk' en 'paars' voorstellen.

Wat is paars?

Het wordt steeds onduidelijker wat nu toch wel de inhoud van Paars mag zijn.

Voor mijn gevoel heeft dit begrip alleen nog maar de betekenis van een stelletje mensen dat onder leiding van W. Kok het land tracht te besturen en er in toenemende mate blij van geeft dat er binnen de coalitie nog belangrijke politieke verschillen zijn. Men kan de minister-president toch niet goed vergelijken met de staatssecretaris Mevr. Terpstra die blijkens reportages in de krant en op t.v. duidelijk moederlijke gevoelens heeft ten aanzien van de gehandicapten maar toch ook als aangeschoten wild in het zorgcircuit rondfladdert. En geen raad weet met wachtlijsten en persoonsgebonden budget.

En hoewel het soms lijkt of alles tussen Zalm en Melkert pais en vree is,

kan het toch niet onduidelijk zijn dat de bevoegdheid van Zalm voor het financieringstekort en niveau van de staatsschuld niet goed spoort met de sociale gevoelens van de leden van de partij van de arbeid in de regering. En meevallers worden op eigen rekening geboekt maar de collega minister wordt verantwoordelijk gesteld voor de tegenvallers.

Tenslotte behoeft men geen tv-verslaafde te zijn om de tegenstellingen tussen de dames De Boer en Jorritsma welhaast lijfelij te ervaren. Kortom het begrip Paars verwijst naar alles, naar zowel marktwerking als naar overheidsingrijpen; naar medegevoel voor de andere en tegelijkertijd opkomen voor eigen belang; naar ontwikkelingswerk en uitgekende hulp aan arme landen. En vooral naar een nogal technocratische aanpak van sociale problemen.

Eerst mensen ontslaan en dan via zgn. Mekkert-banen weer de ontslagenen aan een minder kostende baan helpen.

Wat is christelijk?

Maar er ook nog een andere moeilijkheid en dat betreft het begrip 'christelijk'. Ieder weet wel dat in de loop van

*Het wordt steeds
onduidelijker wat
nu toch wel de
inhoud van Paars
mag zijn.*

de geschiedenis met behulp van deze betiteling heel wat onrechtvaardigs is goed gepraat. Christelijk was vooral liberaal en een socialist was daarmee ook direct als anti-christelijk getypeerd. De arbeider was een minimaal loon waard en ook niet meer. De christelijke barmhartigheid was in de praktijk armoe-troef.

In onze tijd wordt het begrip 'christelijk' nog wel eens nader ingevuld door te verwijzen naar evangelische betrokkenheid. Soms ook door een simpele verwijzing naar een God die altijd te hulp schiet.

Men hoeft maar te denken aan programma's op de t.v. waarin een zekere hardloper Lewis, een tennisser Chiang en een racer Hill de tv-verslag-

gever verzekert dat God (Lord of soms ook Boss genoemd) achter al hun overwinningen, gouden plakken en bankrekeningen staat.

Kortom we zijn in grote verlegenheid om aan de wereld duidelijk te maken wat nu toch wel 'christelijk' in concrete situaties betekent.

Gedeeltelijk antwoord

Toch blijft het waar dat een christelijk antwoord op de vragen van de moderne tijd gewenst en noodzakelijk is. Maar het wordt steeds duidelijker dat dit niet zonder meer kan in de vorm van een systeem van samenghangende beginselen. Het christelijk antwoord kan geen blauwdruk van de samenleving zijn. Maar wel een tastenderwijs proberen om, geleerd door de Schrift, bouwstenen aan te dragen voor de opbouw van het rijk der gerechtigheid.

Maar die bouwstenen zijn er al. En indien men het veld overziet dan zijn er christelijke antwoorden. Maar dat is niet hetzelfde als een antwoord door christenen gegeven. Ook niet-christenen zijn in staat om christelijke antwoorden te geven. Barmhartigheid is geen monopolie van christenen. Laat ik proberen een enkele bouwstenen te benoemen.

Beperk ik me tot de wereld van verstandelijk gehandicapten dan heeft de activiteit van ouders en besturen van allerlei zorginstellingen, christenen en niet-christenen, er toe geleid dat mensen met een verstandelijke handicap volwaardige burgers zijn en dus ook rechten en plichten hebben. Vandaar dat we euthanasie bij wilsonbekwamen afwijzen. Vandaar dat we de regering hebben aangesproken op haar verantwoordelijkheid voor de terugdringing van de wachtlijsten. En we pleiten ervoor dat deze mensen ook recht op onderwijs en wonen hebben.

Dit is een naar inhoud duidelijk christelijk antwoord in een wereld waarin de mens steeds meer wordt gewaardeerd op basis van creativiteit, productiviteit en bijdrage aan de materiële welvaart. Een wereld waarin de mens met een tekort aan de zijlijn mag blijven staan.

Een andere bouwsteen betreft het werk van de Vereniging Bescherming Ongeboren Kind (VBOK) waarin mensen (christenen en niet-christenen) samenwerken en mensen hulp bieden

in een wereld waarin abortus in bijna alle gevallen wordt getolereerd. En wat te zeggen van de pogingen om in ons land steeds meer hospices te krijgen zodat de terminale mens rustig en op waardige wijze afscheid van het leven kan nemen?

Kortom, er zijn christelijke antwoorden. Niet op Paars, maar wel op de geest van de tijd waarin de mens meent steeds meer eigen rechter te mogen zijn. Waarin de mens meent steeds meer de beschikkingsmacht te hebben

*in grote
verlegenheid om
aan de wereld
duidelijk te maken
wat nu toch wel
'christelijk' in
concrete situaties
betekent*

over eigen leven (euthanasie) en andermans leven (abortus).

Deze antwoorden worden ook wel in de politiek gehoord. Niet altijd helemaal zuiver maar toch....

En ook op het sociale terrein zijn er antwoorden.

Er is het verzet tegen vermindering van het minimumloon. Er is verzet tegen de idee dat vanwege de toetreding tot de EMU de uitgaven van de zorg niet al te veel moeten stijgen. Ik ontdek wel christelijke antwoorden op de vragen van deze tijd. Er zijn publikaties van het CDA en de kleine rechtse partijen waarin men tracht een antwoord te geven op de uitdagingen van deze tijd.

Als voorbeeld noem ik de publicatie van het wetenschappelijk studiecentrum van de RPF 'De Verzorgingsstaat Voorbij' waarin duidelijke antwoorden staan op vragen rondom de ontwikkeling van de sociale zekerheid. Maar ook vanuit de andere christelijke partijen verschijnen publikaties. Publikaties waarin men protesten vindt tegen de aantasting van het gezin, tegen de verloederding van de samenleving en de verpaupering van grote delen van de bevolking.

Het zijn inderdaad geen gesloten systemen. Maar men vindt er wel antwoorden in. Maar er blijft toch veel te studeren, te protesteren en te getuigen.

Het werk is niet af en zal nimmer afkomen.

In memoriam Hans Vrijmoeth

30-9-26 – 15-2-97

T. Hoekstra, Zwolle

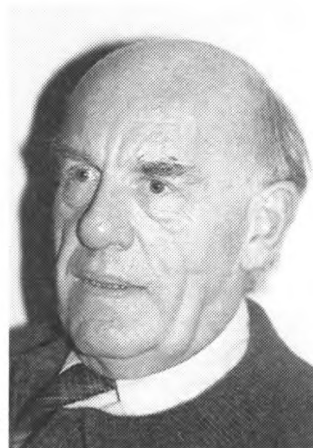
Op zondagavond zei hij: „Morgen ga ik maar eens naar de dokter; ik blijf maar hoesten en ik heb geen energie.” Op woensdag kwam de dokter zelf het slechte nieuws brengen: foto's en bloedonderzoek hadden uitgewezen dat hij ongeneeslijk ziek was. Dát was een klap! Samen met zijn vrouw heeft hij die boodschap verwerkt. Samen hebben ze de Here om hulp gesmeekt. En de Here heeft geholpen! Ik heb het van dichtbij gezien, en ik heb die hulp ervaren. We hebben een zware tijd doorgemaakt, maar het was een goede tijd. We zijn dicht bij elkaar gekomen en vooral: we zijn dicht bij de Here gekomen.

En nu is hij er al niet meer. Op 12 januari kwam hij met zijn vrouw om ons het slechte nieuws te vertellen. En nauwelijks een maand later was het einde daar. Onvoorstelbaar, niet als werkelijk te aanvaarden. Hij was, naar het leek, altijd fit, energiek en goed gezond. Hij genoot van het leven, samen met zijn vrouw. En dan de vakanties in Frankrijk! Hij had nog zoveel plannen. Dit jaar zouden ze met hun caravan naar Israël. In de kerk wilde hij als ouderling weer actief zijn; hij had al weer heel wat keren huisbezoek gebracht. Eigenlijk geloofde hij aanvankelijk niet dat het einde zo vlug zou komen; een half jaar zou hij zeker nog wel hebben, samen met de caravan naar Frankrijk of Spanje kunnen. Maar dat was een illusie. Al na twee weken was te merken dat hij dagelijks achteruit ging. Tenslotte kon hij zelfs niet meer praten, hoogstens een beetje fluisteren. Hij heeft daaronder geleden, onder die 'ontluistering' zoals hij het noemde. Maar, zoals broeder Milo dat graag zei: hij was in goede handen. Dat wist hij, daarvan heeft hij getuigd. En de Here heeft hem verder lijden bespaard, mijn vriend en broeder Hans Vrijmoeth is nu Thuis. Drs. Vrijmoeth was classicus. Het grootste deel van zijn leven heeft hij gewerkt

aan het Carolus Clusius College in Zwolle, voorheen het Christelijk Lyceum. De leerlingen mochten hem graag, onder de collega's was hij gezien; zijn invloed

was groot. Ook in de kerk heeft hij veel mogen doen. Zijn huisbezoeken werden hogelijk gewaardeerd; zijn bijdragen op gemeente- en kerkeraadsvergaderingen waren altijd zinvol en als hij zulke vergaderingen moest leiden, deed hij dat op een voortreffelijke manier. Daarnaast is hij in ruimere zin voor de kerken (meervoud!) van belang geweest. Hoeveel predikanten zouden met zijn hulp Grieks en Latijn hebben geleerd? Niet alleen op school, maar ook privé bij hem thuis. Later was hij officieel verbonden aan de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken en nog niet zo lang geleden werd hij lid van de Commissie voor Toezicht en Advies bij de theologische studiebegeleiding in onze kerken.

Ik ben er dankbaar voor dat ik zo lange tijd zó 'n vriend heb gehad. We hebben samen moeilijke dingen meegemaakt, we hebben samen ook veel genoten. In de hal van het gezin Vrijmoeth hangt een geborduurde tekst: *Jezus Christus is Heer van dit huis*. In dat huis zijn de kinderen opgegroeid, in dat huis hebben we dikwijls lief en leed gedeeld. Jezus was Heer over het leven van Hans Vrijmoeth, dat kwam tot uiting in woorden en daden. Jezus is nog steeds de Heer over het leven van zijn vrouw Riet en van hun kinderen. Het zal moeilijk worden; vooral Riet zal haar man dagelijks missen. Maar de Here Jezus heeft beloofd dat Hij met ons zal zijn; Hij zal ook Riet niet in de steek laten. En het gebed van velen omringt haar. Het is fijn dat er in Opbouw plaats is voor een stukje ter herdenking van deze waardevolle broeder. Ik heb, met een variant op Nehemia, gebeden: Gedenk hem ten goede, o God, wat hij voor uw volk gedaan heeft.

Bezinning over ons zendingswerk in Zuid-Afrika (2)

motto: in 't verleden ligt het heden, in het heden het verleden.

*J. Vonkeman,
Richmond, Zuid-Afrika*

We komen er niet onderuit: dat ons hele zendings- en kerkenwerk onder de Zoeloes met de onderlaag van de samenleving is verkleefd, is direct terug te leiden tot onze eigen beslissingen van een veertig jaar geleden. Maar ook op andere wijzen blijft het verleden vandaag op onze deuren kloppen. Het zijn met name twee zaken uit het verleden die ons vandaag nog parten spelen doordat ze ons zendingswerk een bepaalde richting uitdreven. Het eerste is geweest het besluit van de Synode van Kampen van 1951 om de Zendingsorde op te heffen, en het tweede was wat ik nu maar grofweg de 'eenvoudigheidscultus' van die jaren noem.

Wanneer hieronder Kampen als zendende kerk heel specifiek wordt genoemd – in tegenstelling tot de andere zendende kerken – en dan nog wel in kritische zin ook, gelieve men drie dingen te bedenken. Ten eerste heeft Kampen dat met zendingswerk in Zuid-Afrika begon, voor de andere zendende kerken de toon aangegeven zoals in het eerste artikel al uitkwam. Kampen staat dus, hoe dan ook, voorop in de aandacht. Ten tweede stelt de schrijver, emeritus-zending van Kampen, zich op geen wijze wrevelig tegenover zijn oude gemeente op. Hij voelt zich geen buitenstaander, want Kampen, dat is een stuk van hemzelf. Het is zijn eerste, laatste en enige gemeente geweest. De kritiek is ook zelfkritiek: zo waren wij als Vrijgemaakten. En tenslotte, waar niet veel meer uit die tijd nog in leven zijn, meent hij heel eigenwijs dat het tijd wordt om de draden die hij van toen naar nu ziet lopen, bloot te leggen.

Kampen-1951 en zijn gevolgen
Dat vroeger of later de Zendingsorde

na de Vrijmaking zou moeten verdwijnen, was te verwachten. Door de Vrijmaking was de plaatselijke kerk en haar bevoegdheden opnieuw ontdekt. Daartoe behoorde ook het recht om zelf met zendingswerk waar ook maar te beginnen.

Er stond weliswaar in de Zendingsorde dat zendingsarbeid geschiedt door de plaatselijke kerk maar er zat toch zo'n innerlijke tweeslachtigheid en tegenstrijdigheid in, dat die plaatselijke zendingsvrijheid toch weer werd opgeslokt door de macht van generale zendingsdeputaten die zich tussen de plaatselijke kerk en het zendingswerk hadden ingedrongen.

Daarnaast waren er kerkelijke structuren geschapen zoals 'de bijzondere vergadering van missionaire dienaren des Woords' die nota bene de bevoegdheid hadden zendingspredikanten te schorsen zonder dat hun eigen kerkenraden er voorlopig enige weet van hadden. Het was een goede dag als gevolg van het besluit van de Generale Synode van Kampen-1951 de Zendingsorde te zien verdwijnen! Het is wel de vraag – achteraf – of de interpretatie in die tijd van het nieuwe zendingsbestel gegeven zoals bijvoor-

*het goede besluit
werd met
zijn nadruk op
de plaatselijke
kerk
toch wel wat eng
gehanteerd*

beeld door Ds Vissee – die ik overigens zeer hoog gehad heb – de enig juiste was: „Kampen wil zendende kerk worden, maar dan ook in waarheid en voor 100%.

Kampen wenst het uitsluitend recht van beslissing en de volle verantwoordelijkheid voor de arbeid” (Van Zorg en Zegen, p.8).

Om meteen maar alle misverstand af te snijden: dat synodale besluit van 1951 heeft geweldige voordelen gebracht. Het heeft de zending weer

teruggebracht waar zij behoort te zijn: in het midden van de gemeente. Niemand wenst zending terug zoals ze zich ver van de ogen van de gemeentelieden vandaan, afspeelde.

Maar het goede besluit werd met zijn nadruk op de plaatselijke kerk toch wel wat eng gehanteerd. De interpretatie-Vissee werd al gauw als de enig mogelijke onder ons aanvaard en resulteerde in de nu gebruikelijke zendingsopzet van één verantwoordelijke en besluiten-nemende zendende kerk met daaromheen een kring van steunende kerken waarop ik in een volgend artikel uitvoeriger hoop terug te komen.

De plaatselijke kerk werd een geabstraheerde entiteit. Toen de discussies oplaaiden bij welk kerkverband de te stichten kerken in Zuid-Afrika zouden behoren, zeiden wij als Kampenaren: eerst wordt een kerk geïnstitueerd, en daarna besluit de nieuwe kerk bij welk kerkverband zij zich wil aansluiten, als een vrije keuze. Zo bang waren we iets te kort te doen aan de bevoegdheid van de plaatselijke kerk. Waartegenover de Dopperbroeders in Zuid-Afrika stelden: nee, een kerk wordt geïnstitueerd binnen een bepaald kerkverband en niet erbuiten.

Achteraf zeggen we dat de Doppers schoon gelijk hadden. Want een zending draagt het kerkverband met zich mee. Hij komt niet als een willekeurig Christen met een Evangelie-sec, maar als een man gevormd door zijn kerkelijke belijdenis en traditie. Eenzelfde eenzijdige nadruk op de plaatselijke kerk tegenover het kerkverband kwam naar voren toen Kampen zich het recht voorbehield zelf voorgangers te kunnen gaan opleiden waarop de Doppers terecht zeiden dat opleiding in klassiek-gereformeerde zin altijd een kerkverbandszaak was geweest. Kampen-1951 was een gezonde kerkelijke ontwikkeling maar – zoals zo dikwijls gebeurt in de kerk – het bracht een overreactie met zich mee. De zekeringen die de plaatselijke kerk, ook in het kerkverband, haar plaatsje aanwezen, sloegen wel eens door.

'Eenvoudigheidscultus'

Wie bewust de vijftiger en zestiger jaren heeft meegemaakt voelt wel aan wat ik met dat woord bedoel. Het was de tijd van het 'gewoon' de Bijbel lezen. We moesten vooral maar eenvoudig blijven. Toen vanuit het zendingsveld de aandrang kwam met opleiding te beginnen, was de reactie van de zendende kerk om ons liever los te maken van het historische Gereformeerde patroon van predikanten en naar Bijbels recept het herdersambt in te stellen. De herders mochten dan wel sacramenten bedienen. Werd van Dopperzijde opgemerkt dat zij al een Theologische School voor inheemse voorgangers hadden, was ons Kamper antwoord dat wij geen theologie wilden bedrijven maar slechts voorgangers opleiden. Dat daar dan wel een hele specifieke theologie achter zat, beseften wij niet.

Een zeer bekende dominee uit die tijd – allang overleden – heeft eens zijn brandende toorn in de pers over mij uitgeschud, toen bekend werd dat ik de Heidelbergse Catechismus in de opleiding van helpers gebruikte. Dat was boven-bijbelse binding! Alleen de Bijbel was toch genoeg? Dat wij overigens hierin een gewoon zendingspatroon volgden om namelijk aan de jonge kerken mee te geven wat wijzelf hebben, was zeker onbekend. Zendingen moesten toch ook niet te moeilijk doen met uitvoerige catechisaties. Toen de kamerling uit Afrika beleed dat Jezus Christus de Zoon van God is, werd hij prompt gedoopt. Nou dan! Maar wij als jonge zendingen begonnen door te krijgen dat die eenvoudigheidscultus meer vragen oproept dan oplost.

Amateurisme en isolering

De winst van Kampen-1951 werd in het uitgevoerde beleid eerder verlies dan winst. De plaatselijke kerk was wel weer op zijn bijbelse plaats gezet maar de professionaliteit van deputaten waren we kwijt. Op zichzelf was deze nood het ergste niet – daaraan viel wel wat te doen – maar erger was dat wij soms de indruk kregen dat men van de nood een deugd maakte. Het woord 'amateurisme' doet minder prettig aan. Het wil zeker niet tegen onze zendingscommissies aanschoppen. Toch schrap ik het niet. Ik pas het immers niet in het minst op ons-zelf – de jonge zendingen van weleer – toe. Ook als Vrijgemaakten waren we kinderen van onze tijd. Maar kom ik aanstonds aan onszelf toe, ook de

Zendingscommissies laboreerden aan een zeker amateurisme, niet altijd in staat de zendingen sturing te geven. „Je moet maar eenvoudig het Evangelie brengen, jongen”, zo zei mij een o zo dierbare oude dominee.

Veel zendingdeskundigen hadden we niet in ons midden. Alle raad die ik vóór mijn vertrek naar Zuid-Afrika meekreeg, was de Islam uitvoerig te bestuderen omdat je die immers overal op de wereld tegenkwam. Ik kan er nu nog met een glimlach aan terugdenken hoe ik drie weken op de

*we zagen
dat we niet ver
kwamen
met de leuze:
eenvoudig
het Evangelie
brengen*

bootreis met mijn dikke Duitse pil over de Islam bezig was waarnaar ik overigens later nooit weer gekeken heb. Want toen diende de praktijk van Afrika zich aan waar het allemaal toch niet zo eenvoudig bleek te zijn.

Zowel met Ds Van den Berg als later met Ds Kurpershoek werden lange gesprekken gevoerd over catechese. Wat moest je beginnen met jongelui van animistische huize die de Heer in de gemeente wilden belijden? Wat betekent 'magie' in het Zoeloe-leven en hoe benader je dat vanuit het Evangelie? We voelden ons als dwalenden in een vreemde wereld.

Van huis uit hadden we niet geleerd oecumenisch bezig te zijn. Integendeel, die vleugel van ons thuisfront die later mede aansprakelijk was voor het ontstaan van de Buitenverbanders, loerde nauwgezet op ons of we toch vooral wel op een veilig afstandje bleven van de Doppers. Dat was de valse kerk! Behalve amateurs waren we ook

geïsoleerden in de zendingswereld. Geïsoleerden met vreemde ideeën over herdersambt, kerkverband en oecumene. Maar de Dopper-broeders in de zending, hen zochten wij. Daar ontmoetten we broeders die met hetzelfde worstelden als wij. Terugkijkend heb ik wel eens het gevoel dat we die eerste jaren wat rondrommelden. Bergen ijver, molshoopjes verstand. Maar eerst het contact met de zendingsmensen van 'die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika' en vooral daarna de eerste jaren van 1968 af het contact met 'The Missiological Society of South Africa', die waren het die onze voeten richting gaven om een zinvolle invulling te geven aan het werk van Gereformeerde zendingen. Van amateurs begonnen we een beetje professionals te worden. En we zagen dat we niet ver kwamen met de leuze: eenvoudig het Evangelie brengen. Ook de kerken in Nederland zijn dat stadium van de 'eenvoudigheidscultus' nu wel gepasseerd. Zoals de zendingen jarenlang meelopen, zo blijf je in de zendingscommissies jaar op jaar dezelfde gezichten tegenkomen. Het amateurisme-stadium hebben we allang achter de rug. Want wat zending ook al is of interkerkelijke hulp aan Afrika, amateur-werk is het niet. We zijn doende het verlies van Kampen-1951 in te lopen. Maar we hadden wel een achterstand opgelopen! Toch is de vraag gerechtvaardigd: zijn onze kerken in hun activiteit op Afrika zo gestructureerd dat het verlies van de eerste jaren in voldoende winst kan worden omgezet? Hier ben ik bang dat het verleden ons tot vandaag toe parten blijft spelen.

Sjun en Til

In november 1980 schreef ik een stukje over Sjun en Til. Ik neem dit, in verband met de volgende 'Terloops', nog eens op.

Ik noem Sjun het eerst, want in het dorp waar hij met z'n vrouw woont is de man nog steeds het hoofd van de vrouw. En dat vindt Sjun zelf ook, hoewel hij daar geen misbruik van maakt. Want bij hem thuis heeft Til, z'n vrouw, het eigenlijk voor het zeggen. Beter gezegd: ze doen alles samen. Ze melken samen, ze voeren het vee samen, ze gaan samen uit en 's avonds zitten ze samen aan tafel in de keuken, eerst met koffie en later aan de borrel. Dan is er verschil. Sjun neemt dan een jonge en Til pakt een citroentje.

Sjun is in de tachtig en z'n vrouw is een jaar of negen jonger. Sjun heet eigenlijk Christiaan, maar dat werd afgekort tot Sjun. Z'n vrouw heeft als eerste naam Mathilda en dat werd kortweg Til. Als derde naam hebben ze allebei Maria en dan is het wel duidelijk, dat Sjun en Til rooms-katholiek zijn. Ze komen beiden uit een goed nest en hebben wel wat priesters in de familie. Ze waren al op leeftijd toen ze gingen trouwen. Til kon haar ouders moeilijk in de steek laten, zodat het trouwen steeds werd uitgesteld. Kinderen hebben ze niet meer gekregen en dat hebben ze altijd jammer gevonden. Ze hebben het kinderloos zijn leren aanvaarden. Onze lieve Heer weet immers wel wat het beste is. Van Zondag 10 van de Catechismus hebben ze nooit gehoord, maar ze hebben een rotsvast vertrouwen in de Heer van hierboven. De mens wikt, God beschikt! Zó hebben ze voorspoed en tegenspoed uit Gods hand aangenoemen, zonder daar ook maar één bijbeltekst bij te noemen. Ze zijn dan ook echt rooms-katholiek, al zijn ze de laatste jaren wat minder rooms en wat meer katholiek geworden. Laatst vertelde ik hen, dat ik vaak de Willibrordvertaling gebruik. Dat vinden ze prachtig, maar zelf een bijbel kopen doen ze niet meer. Vroeger mocht het niet en nu hoeft het niet meer. „Vroeger hielden ze ons dom”, zei Til, „en nu zullen we maar dom blijven.”

Tijdens een gesprek praat Til honderd uit en Sjun luistert met genoegen. En terwijl Til aan het praten is, kijkt ze af en toe naar het kruis met Jezus aan de muur. „Van Hem moeten we het toch allemaal hebben”, zegt ze nogal eens. En daar kan ik haar helemaal gelijk in geven. Jezus Christus en Die gekruis-

sigd, daar zullen Sjun en Til en ik genoeg aan moeten hebben. In de slaapkamer staan een paar beelden van Maria. Eén hing vroeger vrij hoog tegen de muur, maar die staat nu op een laag tafeltje. Ik verdenk Til er van, dat ze dat expres heeft gedaan. Ze wil graag de Heer dienen, maar ze heeft daar steeds minder Maria bij nodig. Een jaar of acht geleden was Sjun opeens doof aan één oor. Het kostte hem zelfs met een gehoorapparaat veel moeite om je te verstaan. Hij heeft er nooit over geklaagd, maar vond het wel erg. God beschikt immers? Maar opeens belde hij me na een tijdje op, dat hij weer horen kon, zo maar van het ene ogenblik op het andere. 'k Ben er meteen naartoe gegaan en de fles stond al op tafel, want daar moest op gedronken worden. Til zei: „Even wachten” en ze keek me met haar wat felle ogen aan. „Dat heeft onze lieve Heer gedaan” en Sjun beaamde het met „God beschikt”. En geloof maar, dat ze op de een of andere manier samen God hebben bedankt! Sjun heeft het als een wonder ervaren en dat was het ook.

Het is wel duidelijk, dat Sjun en Til gelovige mensen zijn. Toen ze jaren geleden naar de notaris gingen om een testament te maken, hadden ze dat goed voorbereid. Er staat o.a. in, dat een bepaald bedrag naar de pastoor moet voor het lezen van 'Heilige Missen'. Voor het bezoek aan de notaris hadden we het hier samen over. Ik vroeg of die missen wel nodig waren en van die vraag keken ze natuurlijk op. We hadden het al eens eerder over o.a. het vagevuur gehad en ook over het verzoeningswerk van Christus, dat al af is. Maar ja, de kerk leerde het zo en Til vond ook, dat ik ze niet te veel andere dingen moest vertellen. „Daar wordt het maar moeilijk van.” Het valt trouwens niet mee voor serieuze rooms-katholieken om te gaan twijfelen over zaken als Maria-verering en vagevuur. Over pastoors hebben Sjun en Til wel eens twijfels. Er is natuurlijk één goede uitzondering: een neef in Brabant, die pastoor is. En van een andere neef, die in de zending werkt op Java, is natuurlijk ook alleen maar goeds te vertellen. Hij is een zoon van een zuster van Til en als hij met verlof in het land is, krijgt hij altijd een bedrag mee voor de missie. Daar zijn Sjun en Til niet zuinig mee. Maar er zijn pastoors, die het niet zo nauw nemen met het lezen van de missen voor de overledenen. „Daar krijgen ze wel hun geld voor”, zegt Til dan een beetje venijnig.

Als de laatste van Sjun en Til komt te

overlijden, moet ik als executeur-testamenteir contact opnemen met de pastoor over het bedrag dat hij krijgt en het aantal te lezen missen. Dan moet ik hem er eerlijkheidshalve bij vertellen, dat ik die missen niet zo zie zitten. Daar heb ik het trouwens al met Sjun en Til over gehad. „Da mogge zelf maor weten”, zei Til.

Ik ben dankbaar voor het feit, dat ik Sjun en Til heb leren kennen. God spreekt eenvoudigen zalig. Daar horen volgens mij die twee ook bij.

Zaltbommel, P.C. van Wijk

Kruimels van de tafel

De weg weten

In Joh. 14:2vv zegt Jezus: In het huis van mijn Vader zijn vele woningen. Ik ga heen om voor jullie een plaats te bereiden. Als Ik daarmee klaar ben, kom Ik weer en zal jullie tot Mij nemen. En waar Ik heenga, daarheen weten jullie de weg. Thomas reageert daarop met de woorden: Heer, wij weten niet waar U heengaat. Hoe weten we dan de weg? Wat is er met Thomas aan de hand? Is hij wel een van de snuggersten? Heeft hij niet opgelet toen Jezus aan het woord was? Jezus heeft nota bene net gezegd waar Hij heengaat. En dan zegt Thomas: we weten niet waar U heengaat!

Thomas' reactie ligt echter meer voor de hand dan onze verbazing erover. Wij begrijpen zijn reactie niet meer, omdat wij vertrouwd geraakt zijn met de uitdrukking 'huis van mijn Vader' in de betekenis van: hemel. Bij Thomas was dat niet het geval, want Jezus gebruikt deze uitdrukking hier voor het eerst in die betekenis. Een Jood dacht bij 'huis des Heren, huis van mijn Vader' aan de tempel. In die betekenis gebruikt Jezus zelf deze uitdrukking ook in het verhaal over de tempelreiniging (Joh. 2:16). Dat doen de discipelen ook en daarom kunnen ze wat Jezus verder nog zegt, niet plaatsen.

Daar komt nog bij dat Jezus in Joh. 13:33,36 tot hen gezegd had: waar Ik heenga, kunnen jullie niet komen. Dat alles maakt het voor de discipelen raadselachtig. En als Jezus dan ook nog zegt: waar Ik heenga, daarheen weten jullie de weg, kunnen ze er geen touw meer aan vastknopen. Thomas denkt aan een weg in de letterlijke betekenis, zo'n stoffige weg die bijvoorbeeld door het bergland van Judea liep. Jezus denkt aan zichzelf: Ik ben de weg. Niemand komt tot de Vader dan door Mij.

M.R. van den Berg, Groningen

God als verkoopargument

Boekenweek 1997

J.J. Lakerveld, Emmeloord

Mijn God, het thema van de boekenweek lijkt Opbouw op het lijf geschreven, maar van de meeste boeken die in dat kader verschijnen kun je dat niet zeggen. Voor maar weinig auteurs is mijn God de Vader van Jezus Christus. De bedenkers van het thema vatten de betekenis dan ook veel ruimer op: alles wat maar met één of ander geloof, religieus gevoel of spiritualiteit te maken heeft, laten ze er onder vallen. En zeker met het begrip spiritualiteit kun je alle kanten op: esoterie, occulte verschijnselen, New Age en de Celestijnse belofte staan volop in de belangstelling. 'Creatief geloven heeft de toekomst'. In de doos Rainbow Pockets ligt Legendarische Bijbelverhalen ingeklemd tussen Het pad van Zen, In de leer bij de Sjamanen, De andere Weg, en andere.

Want dit is mijn lichaam

De uitgaven die rechtstreeks met de boekenweek te maken hebben vertonen enigszins hetzelfde beeld. Er zijn dit jaar weer twee 'geschenken': het officiële, van de CPNB (Collectieve Propaganda Nederlandse Boek) en één van de christelijke uitgeverijen. Het eerste – je krijgt het cadeau als je voor f 19,50 aan boeken koopt – is van de hand van Renate Dorrestein en heet *Want dit is mijn lichaam*. Opbouwlezers zullen de titel onmiddellijk associëren met de avondmaalsformule. Ten onrechte, slechts één keer wordt in een terloopse gedachte dat verband gelegd en dan ook nog in een banale betekenis, als water gedronken is waarin via het grondwater lijkenvocht van een geliefde dode terecht gekomen is. De christelijke betekenis is er uit weggehaald, de titel verwijst naar de aandacht en zorg die de verhaalfiguren stuk voor stuk voor hun lichaam hebben. Maria Olson bij voorbeeld, een 45-jarige kreupele vrouw die samen met haar vader Job (70), een internationaal bekende schilder, in Oude Brug (N.H.) woont. Op al zijn

schilderijen speelt Maria een rol, waardoor haar gezicht, sedert dat van Mona Lisa het meest beroemde ter wereld is. Veel meer dan een model is ze niet voor haar vader. Hij is gewend te bevelen en zijn eigen gang te gaan: „Ik vraag je niet om opinies, ik vraag je om je aanwezigheid”. Haar leven wordt volledig door hem bepaald: Hij besliste dat ze geen abortus mocht plegen toen haar vriend haar zwanger achterliet. Ook wat haar persoonlijkheid betreft is ze van hem afhankelijk: Zijn blik geeft haar het gevoel van belang te zijn; haar afbeelding is van meer waarde dan zij zelf. Zonder haar vader zou ze een onbetekenende invalide zijn geweest. Als hij haar laat vallen zal ze vervluchtigen. En dat gevaar bestaat.

Haar eigen creatie

Want Job trouwt 36 jaar nadat zijn vrouw Claudia overleden is met de 40 jaar jongere Felicity. Zij is haast het tegenbeeld van Maria: ze heeft een volmaakt lichaam, kan alles. Terwijl Maria van zichzelf denkt dat ze „een toevallige hoop ledematen is naar Jobs beeld gerangschikt” heeft Felicity de overtuiging van zichzelf dat ze „niet zo maar een verzameling spieren en botten is, maar haar eigen creatie. Ze had haar lichaam naar haar eigen beeld herschapen.” Ze begrijpt niet waarom Job háár niet als model neemt. En inderdaad weet ze hem uiteindelijk zo ver te krijgen dat hij haar gaat uitbeelden, op het moment dat hij de computerkunst ontdekt.

Isabelkleurige mustang

Ook Cas, de zoon van Maria, en zijn vrouw Xandra zijn ervan overtuigd dat je je leven zelf in de vingers kunt. Ze vormen een typisch yuppie-achtig modern echtpaar dat het 'gemaakt'

heeft: „je kunt zijn wie en wat je wilt”. „Geen foutje van moeder Natuur of het valt te verbeteren.”. De spot van de schrijfster kent hier geen grenzen meer. Alleen de beroepen van Cas en Xandra al: Hij is de coming-man bij een computerbedrijf en zij leidt kleurenconsulenten op. Hun woonkamer is naar „haar geraffineerde smaak” ingericht in de kleuren aubergine, agave en woestijnzand; hun auto is een isabelwitte mustang. Op haar 22ste verjaardag maakt Cas zijn vrouw dolgelukkig met een nieuwe neus, d.w.z. ze krijgt een kaartje waarop de afspraak met de plastisch chirurg geregeld is. Heel hun leven hebben ze gepland. Ze willen graag een jongen en een meisje, maar wel in die volgorde; dus zijn ze voor de bevruchting naar het genderinstituut geweest. Sinds elf dagen weten ze dat ze zwanger is. De jongen zal Jason heten. Sindsdien hebben ze het in hun zakelijk jargon over J.O., die ze ook al hebben laten inschrijven voor de crèche.

Onvolmaaktheid als realiteit

Tegenover de maakbaarheid van het leven laat Job Olsen in zijn Maria-schilderijen zien hoe het leven werkelijk is, in al zijn onvolmaaktheid. Juist omdat ze niet mooi is en invalide, is Maria zijn ideale model. In haar kan hij de reële situatie van de mens uitbeelden. Dat is het wezen van zijn kunst. Zijn keuze voor Felicity als model is dan ook maar tijdelijk; hij ziet het kitscherige van haar afbeeldingen in en keert weer terug tot Maria, wat Felicity als verraad ervaart.

Dat is het begin van de ontkenning. Want juist op dat moment is Cas tot het inzicht gekomen is dat hij ook nog iets heeft af te rekenen met zowel zijn moeder als zijn grootvader; hij vindt dat hij een daad moet stellen. Hun wraakneming vinden Cas en Felicity in een wederzijds overspelige verhouding.

En dat brengt Maria en haar vader tot het besef van hun wederzijdse afhankelijkheid. Al zijn de rollen wel omgedraaid: Maria is boven zichzelf uitgegroeid: ze voelt dat ze meer is dan een tweedimensionale afbeelding op een schilderij, ze heeft afgeleerd zich te identificeren met haar lichaam. Ze zou er voortaan voor haar vader zijn zoals hij er altijd voor haar geweest was. Dat moment wordt schitterend uitgebeeld. Het hele jaar heeft het niet geregend. De grote droogte heeft veel situaties mee bepaald en nu, in december op het meest dramatische moment in hun leven begint het geweldig te regenen. En Job en Maria zitten bij elkaar als „de enige overlevenden in een wereld die nooit meer dezelfde zou zijn”.

Complex verhaal

Ik laat veel dingen liggen. Er zijn veel meer verhaallijnen en verbanden dan ik hier genoemd heb. *Want dit is mijn lichaam* is een complex verhaal in compacte vorm. Maar het zit knap in elkaar en zeker bij herlezing blijkt alles met alles samen te hangen en ontdek je telkens nieuwe dingen. Vlot leesbaar is het in elk geval: Renate Dorrestein weet situaties trefzeker weer te geven; en doordat ze zaken tot in het absurde uitwerkt, bereikt ze mooie hilarische effecten. En ze kan de dingen prachtig zeggen. Over het gebit van Xandra voor het gesaneerd werd lezen we: *haar kiezen en tanden die oorspronkelijk als kruiend ijs schots en scheef in haar mond stonden*.

Voor de grenzen van de ernst

Wie wil kennis nemen van wat in

Nederland massaal verspreid gaat worden (640.000 exemplaren!), moet het boekje zeker lezen. Vervelen zul je er niet bij, ergeren wel, zo nu en dan, en ook aanstoot nemen aan bepaalde passages, want Renate Dorrestein tekent het moderne leven. Is het boekje daarmee ook aanbevelenswaardig? Wie een boek leest om emotioneel betrokken te raken bij gebeurtenissen of personen, zal teleurgesteld raken. Net als in andere boeken van Dorrestein blijven de personen meestal voor de grenzen van de ernst steken. De spot en de luch-

Vervelen
zul je je er niet bij,
ergeren wel,
zo nu en dan,
en ook aanstoot
nemen aan
bepaalde passages,
want
Renate Dorrestein
tekent
het moderne leven

tige toon verhinderen de betrokkenheid. Slechts een enkele keer doorbreekt ze dat.

Autonome mens

Maar wie wil weten waar een moderne levenswijze in zijn uiterste consequentie toe leidt, kan hier terecht. Want het boekenweekthema is wel degelijk *Mijn God* en al wordt God zoals wij Hem kennen in dit boek meer in vloeken dan in ernst genoemd, het verhaal tekent wel de religie, het geloof dat in de plaats gekomen is van het geloof in God. Bij Job Olson zie je nog het bewust afstand nemen: hij spreekt over God als zijn oude vijand die hij denkt de baas te kunnen worden. Is er bij hem nog sprake van strijd, omdat hij nog iemand van de oudere generatie is? Bij de anderen, Felicity, Cas en Xandra, heb je te maken met het geloof van de volledig geëmancipeerde, volstrekt autonome mens. In extreme vorm vind je dat getekend in het reïncarnatiegeloof van Felicity. Tussen je incarnaties in kies je zelf voor je volgende leven precies die ouders en die omstandigheden uit die je doel het best zullen verwezenlijken. Zelfs met oorlogen en ongelukken kan ze op die manier uit de voeten. Ze is ervan overtuigd dat je met de juiste instelling je kanker kan voorkomen. Maar uit de kritische vragen van

Xandra blijkt hoe dat denken wat hààr betreft te kort schiet. Zij haakt af: voor haar is de gedachte onverdraaglijk dat bij de geboorte van haar kind „niet een opperwezen met welgevallen op hem neerziet”, maar alleen een deskundige van de genderkliniek hem bijschrijft op de lijst geslaagde chromosomenmanipulaties.

Beschermend

„Beschermend vouwde ze haar handen om haar buik.” Ik vind dat knap gezegd: in dat ene woord *beschermend* neemt ze volledig afstand van het hele moderne denksysteem zoals Felicity dat verwoordt.

De maakbaarheid van het leven is een waan, gelukkig maakt ze niet. Bij de presentatie van haar boek hekelde Renate Dorrestein de trend van nu waarin alles draait om jeugd en vitaliteit, fitheid en gezondheid in plaats van om deemoed, overgave. De noties schuld, verzoening, genade had ze liever. Tot mijn spijt heb ik van dat laatste in *Want dit is mijn lichaam* maar weinig terug kunnen vinden.

Alternatief geschenk

Nergens wordt het thema *Mijn God* zo duidelijk belicht als in het CLKboekje *Eén en anders, schrijvers over God*. CLK staat voor Christelijk Lektuurkontakt, een samenwerkingsvorm van christelijke uitgevers en boekhandelaars. De deelnemende uitgevers hebben ieder een van hun auteurs gevraagd op het thema te reageren. Onder hen zijn: A.Th. Van Deursen, Noor van Haaften, H.J. Hegger, W.H. Velema.

De titel geeft aan dat *we één God hebben die anders is dan andere goden*. Bovendien: *de uitgevers hebben één fundament, maar er zijn duidelijke verschillen in hun uitgaven*. Dat laatste is aan deze bundel te zien, het is een zeer afwisselende verzameling geworden. Er staan gedichten in, verhalen, getuigenissen, beschouwingen. Het ene artikel spreekt uiteraard meer aan dan het andere. De doelgroep wisselt ook per auteur: sommigen richten zich tot ervaren bijbellezers; anderen komen meer met een getuigenis voor ongelovigen. Er zitten gedegen bijbelstudies bij en daarnaast gemakkelijk leesbare verhalen. De mooiste bijdragen vind ik die waarin de schrijvers laten zien hoe God in hun leven *mijn God* geworden is of hoe ze het *mijn God* beleven, zoals in *De gevreesde ziekte* van Henk Fontein, *De God van mij* van Henk P. Medema en *Gewoon een verhaal* van

Wim ter Horst (met de gemeente indrukwekkende slotzin: „overigens ben ik van mening dat God te lang wacht met de komst van Zijn Koninkrijk”). Titia Lindeboom vertelt het verhaal van Ruth de Moabitische zoals Ruth zelf dat meegemaakt moet hebben. Geromantiseerd, maar aansprekend. *Eilanddagboek* van Joke Verweerd is een prachtig, iets te beknopt verhaal over een domineesvrouw die zojuist haar dochtertje van twee begraven heeft.

Een en anders is niet helemaal gratis. Het is van 12 maart tot 3 mei voor f 3,95 te koop in de christelijke en in veel andere boekhandels.

Niet te geloven

Al enkele jaren geeft de CPNB behalve het geschenk ook een boekje uit met een verhandeling naar aanleiding van het thema. Dit jaar is Gerrit Komrij ervoor uitgenodigd het te schrijven. *Niet te geloven* is het resultaat. Ik wil er niet veel woorden aan wijden. Natuurlijk weet je bij Komrij bij voorbaat al welke kant het zal opgaan, maar zelfs de stijl valt tegen. Het sprankelende, spitse, humoristische dat je van zijn andere essays kent, mis je hier. Het verhaal komt zeurderig op mij over. De vorm alleen al: Drie heren voeren een preekgesprek over het geloof. Het zijn Vreemond, die de

kerk, het oude geloof vertegenwoordigt, Grijphart, die zoekende is, geen zekerheid kent, maar die ook niet wil en Boksvet, die niets van geloof en godsdienst hebben moet; achter hem gaat Komrij zelf schuil. Boksvet heeft de anderen uitgenodigd om voor hem „iets duidelijk te maken over de heropleving van de godsdienst”.

Karikaturaal

Twee vragen komen met name aan de orde: Wat is het geloof? en Waarom geloven mensen?

Vreemond komt het minst aan bod. Bovendien krijgt hij een aantal opmerkingen in zijn mond gelegd die op mij karikaturaal overkomen. In hem zou ik me moeten herkennen, maar aan wat wezenlijk is voor ons geloof, het hart van het evangelie, komt hij niet toe. Grijphart is zoekende en hoopt dat God inderdaad bestaat en dat hij hem nog vindt; met New Age of de flauwekul van de Celestijnse belofte wil hij absoluut niet geïdentificeerd worden. Hij heeft zo te zien in elk geval prof. Kuitert goed gelezen. Uiteraard wordt van Vreemond en Grijphart niets heel gelaten. Trouwens „gelovige wetenschappers zijn niet zuiver en niet eerlijk; ze belazeren de kluit”. En zo kan het ‘gesprek’ uitlopen op Komrij’s laatste wijsheid: *We (de mensen) zijn een waardeloze catalogus van stupiditeiten, naarstig op zoek naar een vergulde band. Dat verguldsel noemen we menselijke waardigheid. Schater, en crepeer.* Te koop tijdens de boekenweek voor f 4,95.

De eeuwige kring

Ook uitgever Kok heeft een aantal schrijvers gemobiliseerd naar aanleiding van het boekenweekthema. Hij vroeg tien literaire auteurs een verhaal te schrijven „waarin het gaat om zingeving, religieus perspectief, godservaring”. Dat klinkt vaag en in de meeste verhalen die het verzoek opleverde is de religieuze ervaring dat ook. *De eeuwige kring* heet de bundel naar één van de verhalen. Het is de kring van leven en dood waarvan de trouwring van de ik-figuur het symbool is. Die ring, „die eeuwige kring waarin wij beiden voorgoed geborgen blijven” verbindt haar met haar gestorven echtgenoot. Voor mij ook al zo vaag is de religieuze dimensie in *De God van vuur en wind* van Marijke de Bruijne, waarin God iets genoemd wordt, een Aanwezigheid die op je wacht. Heel leesbare verhalen staan er overigens genoeg in de bundel, waarvan een aantal ook wel degelijk heel duidelijk is

in zijn ‘religieuze verwijzingen’, zeker voor de goede verstaanders. In *De bezoeker* van Meint van den Berg bij voorbeeld, een soort magisch-realistisch, niet helemaal origineel verhaal, waarin wordt verteld hoe een geheimzinnige bezoeker, in wie de lezer al gauw Christus vermoedt, een zakenman tot het inzicht brengt dat hij in zijn carrière-jacht zijn persoonlijkheid verkwanseld heeft. Of in *Scherven* van Jaap Zijlstra, dat enkel uit telefoongesprekken bestaat van een levensmoede vrouw met een predikant. Spannend is Hans Bavincks *Een verstrooid mens* over een vliegtuigkaping. Erg veel indruk heeft op mij *Ik, petietierige middelaar* gemaakt van Mance ten Andere, dat het bezoek beschrijft dat de jonge vrouw Eva brengt aan haar versleten, enigszins dementerende Oma. Heel knap weergegeven in mooie trefzekere taal. (Kampen, 1997. 120 blz. f 20,-)

Leerzaam

Weinig God, veel spiritualiteit concludeerde Reinjan Mulder in een aankondiging over de boekenweek in de NRC. Zijn opmerking blijkt zeer juist, helaas. Leerzaam is het allemaal wel.

Aan het thema Mijn God is ook een magazine gewijd dat in de meeste boekhandels gratis beschikbaar is (adviesprijs f 1,-) met artikelen van o.a. prof. Van de Beukel waarin deze laat zien dat zelfs wetenschappelijke ontdekkingen langzaam aan toestaan dat je gaat geloven in zinvolheid, in plaats van in zinloosheid. Daarbij mag de ontluistering plaats maken voor de verwondering; verwondering, die zich ook uitstrekt tot de liefde van Hem die „omziet naar het mensenkind”. Prof Kuitert geeft in een artikel van twee bladzijden helder aan wat geloven voor hem betekent.

Verder zijn er verhandelingen over de koran, de islam in Nederland en zo voort. Hoofdbestanddeel van de inhoud wordt gevormd door beredeneerde opsommingen van boeken, die met het onderwerp in al zijn breedheid te maken hebben (het geloof, de bijbel, koran, zin van het leven, esoterie, enz.).

De eerste brief

H. Algra, Den Helder

Er zijn ongeveer 40 brieven binnengekomen bij de voorbereidingscommissie voor de Opbouwdag. In dit nummer en in komende nummers van Opbouw worden enkele brieven gepubliceerd.

Andere brieven zullen worden voorgelezen tijdens de Opbouwdag zelf. Daarnaast is er veel ruimte voor muziek, samenzang, drama en groepsdiscussie. Aan ds R.R. Ganze-

voort uit Doorn is gevraagd om inhoudelijk bij de leiding van deze dag betrokken te willen zijn.

Deze eerste brief is een zeer eigentijdse brief. De brief is namelijk een gevolg van een E-mail contact (= Elektronische Post, via de computer) dat een lezer van 'Opbouw' had. Via de computer correspondeert ze in haar woonomgeving met twee mensen die o.a. betrokken zijn bij een Joodse culturele organisatie. In deze brief probeert ze uit te leggen wie Jezus voor haar is. Zowel de namen van de geadresseerden als de naam van de afzender zijn gefingeerd.

Wat mij bezielt!

OPBOUWDAG

Jeruzalemkerk Utrecht

5 April 1997

**Dit jaar geen
Ontmoetingsdag:
ontmoet elkaar
op de Opbouwdag**

A., 25 januari 1997

Beste Bas en Jos,

Ons etentje laat nog even op zich wachten. Helaas. Je moet het nog even doen met deze brief. Je kent mijn mening over brieven (en E-Mail): je kunt een brief niet bevragen. Je moet het hebben van je eigen interpretatie.

Nu, die maaltijd komt er hoor! Je kunt dan meteen al jouw gedachten die je had tijdens het lezen van deze brief, op me afvuren. We zullen het hebben over **Joshua Mashiach**, die ik **Jezus** noem. Ik ga daar, als je het niet bezwaarlijk vindt, maar gewoon mee door. Om maar meteen met de deur in jullie gecomputeriseerde huis binnen te vallen: een gezellige maaltijd is geheel in de stijl van Jezus. Dat spreekt mij persoonlijk erg aan in Hem.

Hij schreef (ik denk: bewust) geen evangelie per brief. Het vlees geworden Woord van God, een levende brief van God, dat was Hij Zelf. Hij at met mensen: „Ik wil jouw gast zijn. Mag ik bij jou thuis komen?” Hij haalde je uit de grauwe massa te voorschijn en raakte je in je diepste binnenste door je bij je naam te noemen. Hij kende jou al voor jij Hem kende. „Mens, ik ken jou al. Ik weet alles van je binnenste binnen tot je buitenste buiten. Mag Ik Mij Zelf bekend maken aan jou? Mag ik bij je komen eten?”

Van Jezus staat geschreven dat Hij met ontferming wordt bewogen als Hij op mensen toetreedt. Mijn eigen hart gaat hier sneller van kloppen. Bas en Jos, dit is voor mij iets heel wezenlijks. Ik geloof namelijk niet in een doctrine of leer of een interessante levensbeschouwing, maar ik ben 'aangeraakt' door Jezus. Achter Jezus zie ik God Zelf staan. God Zelf stelt belang in je. God komt naar je toe, heel persoonlijk. Niet in eerste instantie via wet of doctrine, maar via een heerlijke maaltijd. „Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop. Als je de deur voor Mij open doet, zal Ik maaltijd met je houden.” Dit zijn woorden, ergens uit het laatste Bijbelboek. Ook God gebruikt deze dagelijkse en soms feestelijke en intieme bezigheid als symbool om je uit te nodigen je leven open te stellen voor Hem. Geen algemene waarheden, maar Hij Zelf wil deelgenoot zijn van je leven. Hij is mijn deelgenoot en ik geniet ervan!

Ik realiseer me dat er mogelijk behoorlijk wat borrelt in jullie binnenste. Laten we bij mij thuis verder praten. Zorgen jullie voor de wijn?

Hartelijke groeten,

Christien

Kerkasiel: daad van barmhartigheid

J. Bouma, Kampen

**Een in onze kerken niet alle-
daags verschijnsel. Het verle-
nen van gastvrijheid door een
geloofsgemeenschap aan één of
meer asielzoekers in een nood-
situatie, in het midden van die
geloofsgemeenschap, d.w.z. het
gebouw waar zondagse kerk-
diensten en/of andere liturgi-
sche vieringen plaatsvinden.
Kerkasiel. Het is één van onze
gemeentes overkomen. In de
Nederlands Gereformeerde
Kerk van IJsselmuiden verblij-
ven sinds 5 december 1996 vijf
asielzoekers die uitgeproce-
deerd zijn en die met uitzetting
bedreigd worden.**

Nagorno Karabach

Een jong gezin. Vader, moeder, twee meisjes en een jongen. De oudste nog geen negen jaar oud. Gevlucht, nadat de man zich aan de dienstplicht had onttrokken, gedeserteerd was. Afkomstig uit Nagorno Karabach, een Armeense enclave in Azerbeidzjan, één van de republieken die ooit deel uit maakte van de Sowjet Unie.

Nagorno Karabach. Een brandhaard van geweld sinds 1991, het uiteenvallen van de Russische federatie. Azerbeidzjan en Armenië verklaarden zich onafhankelijk. Armenië wilde Nagorno Karabach, waar de bevolking voor 70% uit Armeniërs bestond, bij Armenië voegen, Azerbeidzjan wilde de enclave een vorm van culturele autonomie verlenen. Toen de enclave de onafhankelijkheid uitriep ontbrandde er een felle strijd tussen de enclave, gesteund door Armenië, en Azerbeidzjan. Met als gevolg ruim 20.000 doden en circa 600.000 vluchtelingen.

De man had gediend in het Armeense leger, tijdens de onafhankelijkheidsoorlog. Zijn vrouw was tijdens een bombardement gedood voor de ogen van één van haar dochtertjes. Hij wilde niet weer in het leger toen de strijd opnieuw oplaaide, maar wilde voor zijn kinderen zorgen, die anders onbeschermd zouden achterblijven. Die weigering legde de basis voor de vlucht naar Nederland met zijn tweede vrouw en kinderen, waar ze op 30 december 1995 arriveerden.

Christelijke gemeenschap

Sinds september 1996 bevindt het gezin zich in het kleine opvangcentrum 'De Terp' in IJsselmuiden, dichtbij de Nederlands Gereformeerde Kerk, waar het gezin direct aansluiting zoekt en trouw zondags de diensten bijwoont. Ook al spreken ze nog gebrekkig Nederlands en is de kerkelijke cultuur hen vreemd, zij behoren tot de Armeens Apostolische Kerk, ze proeven er de gemeenschap in Christus, en hebben er goede contacten gekregen.

Op twee december van het vorige jaar kreeg het gezin te horen dat het zich twee dagen later moest melden in Ter Apel, het doorzendcentrum voor uitgeprocedeerde asielzoekers. Maar in plaats van zich te melden in Ter Apel, vlucht het gezin het kerkgebouw binnen en maakt aan de overrompelde

kerkenraad duidelijk dat ze willen blijven en bescherming zoeken bij hun gereformeerde geloofsgenoten. De kerkenraad is door deze actie volkomen verrast en overrompeld, maar moet wel een beslissing nemen. Deze asielzoekers gastvrijheid verlenen in deze noodsituatie of op straat zetten met alle gevolgen van dien. De kerkenraad besluit unaniem deze mensen op te nemen en in korte tijd

*We waren
volkomen
overrompeld*

staan er vijf bedden klaar en is er sprake van kerkasiel.

Niet boven de wet

In een gesprek met ds Beeftink en br Hofstede, die namens de kerkenraad zitting hebben genomen in de opgerichte 'werkgroep kerkasiel', wordt duidelijk dat men deze mensen niet in de illegaliteit wil laten verdwijnen en daarom wordt contact opgenomen met de burgemeester en de vreemdelingenpolitie. Niet om van deze asielzoekers af te komen, maar om duidelijk te maken dat wat zij doen het daglicht kan verdragen. „Er zit niets illegaals aan wat wij doen, wij kunnen hier niet om heen en verlenen deze mensen die zich in een wanhopige situatie bevinden gastvrijheid,” zo luidt het oordeel van deze twee broeders.

INLIA

Intmiddels heeft de werkgroep contact opgenomen met de stichting INLIA (Internationaal Netwerk van Locale Initiatieven ten behoeve van Asielzoekers). Deze organisatie ondersteunt met raad en daad plaatselijke geloofsgemeenschappen die asielzoekers bijstaan. En dan gaat het met name om die asielzoekers die niet (meer) door anderen geholpen (kunnen) worden, en voor wie op korte termijn uitzetting dreigt naar een land waar het risico van mensenrechtenschendingen te groot is. Medewerkers van INLIA doen ook onderzoek in de landen van herkomst of de situatie inderdaad veilig is voor de betreffende personen. Volgens

de brs Beeftink en Hofstede heeft een rapport van INLIA (mede ondertekent door de europarlementariër mevr. Zimmermann) uitgewezen dat de situatie in Azerbeidzjan voor de vader van dit gezin levensbedreigend is. Hij loopt gerede kans onevenredig zwaar te worden gestraft of zelfs nog erger. Dit is voor INLIA reden om het ministerie van justitie te vragen de procedure voor een asielaanvraag opnieuw te openen. (Justitie heeft afgaande op

Geloofsgenoten laat je niet in de kou staan

berichten van buitenlandse zaken geconcludeerd dat Azerbeidzjan en Armenië veilig zijn voor teruggekeerde deserteurs; dit wordt met stelligheid in het rapport bestreden).

En verder....

De kans is groot dat dit gezin nog lange tijd in het kerkgebouw zal moeten verblijven. Misschien zelfs meer dan een jaar. De kinderen kunnen gelukkig in het dorp onderwijs volgen

op een christelijke basisschool, waarbij de school voor vervoer zorgt. De ouders kunnen immers vanwege het kerkasiel buiten het kerkgebouw geen toezicht houden op hun kinderen. De gemeente is vol goede moed in het helpen en verzorgen van dit gezin. Een kleine ruimte in één van de zalen is provisorisch afgeschoten als slaapkamer. Gekookt wordt er in het keukentje, in de kosterswoning kan gedoucht worden, de was wordt door gemeenteleden gedaan. De kosten voor het verblijf wordt door de gemeenteleden gedragen. De liefde en offervaardigheid is groot. Maar als het meer dan een jaar gaat duren? Ds Beeftink en br Hofstede kijken vol vertrouwen de toekomst tegemoet. Met Gods hulp zullen we het redden.

Zo staat een gemeente biddend en zorgend om een gezin heen, dat in haar midden een veilige schuilplaats gezocht heeft.

Voor verdere informatie: Ds A. Beeftink, Burg. van Engelenweg 128, 8271 AW IJsselmuiden 038-3319877. Voor giften: bankrek. 92.72.03.383 (gironr bank: 1385803) tnv Kerkasiel NGK IJsselmuiden.

Persschoon

Lijden

„Schelden doet niet zeer, maar slaan veel meer!” Het kinderrijmpje van vroeger duikt opeens in mijn gedachten op. Ik lees een artikel over een jonge vrouw die vroeger op school zo ontzettend gepest werd, dat ze nu nog aan een vreselijk minderwaardigheidscomplex lijdt.

Nog steeds denkt ze bij het minste of geringste: zie je wel, ik kan het niet, ik ben stom! Terwijl ze allang weet, dat dat helemaal niet waar is. Ze heeft rechten gestudeerd. Ze ziet er leuk en aantrekkelijk uit. Maar toch... Diep in haar binnenste knaagt het altijd nog: Waarom moesten ze mij altijd hebben op school?

„Schelden doet niet zeer, maar slaan veel meer.” Ik zelf heb dat rijmpje ook meermalen gezongen. Om te laten merken dat het me niets deed dat ze me uitscholden. Voor schele. Omdat ik als klein kind al een bril droeg. Maar ondertussen deed het wel pijn. En inmiddels ben ik er ook allang van overtuigd dat schelden veel meer pijn doet dan slaan. Blauwe plekken verdwijnen. Maar scheldwoorden snijden diep in je hart. En een gewond hart doet meer pijn dan een gewond lichaam. Het duurt ook veel langer voor het genezen is. Soms duurt het zelfs je hele leven!

Wat moet Jezus dan wel niet geleden hebben! Zoals Hij uitgescholden en bespot is. Ze hebben hem zelfs gevangen genomen, omdat Hij anders was dan anderen. Nee, niet omdat hij 'scheel' was, zoals ik. Of 'stom', zoals de vrouw uit het artikel. Maar beter, veel beter dan wie dan ook. En dat konden sommigen niet uitstaan en daarom moest Jezus lijden.

In deze tijd van het jaar staan christenen stil bij de lijdensweg van Jezus. Maar hoeveel pijn dat lijden Hem gedaan zal hebben, zullen wij wel nooit echt kunnen begrijpen. Toch droeg Jezus het. Voor ons! Jezus wist dat hij die lijdensweg gaan moest om ons te redden van de eeuwige dood. Opdat wij het eeuwige leven kunnen krijgen. Als we in Hem geloven. En als we echt in Hem geloven, dan horen we ook te leven zoals Hij ons voorgeleefd heeft. Een haast onmogelijke opgave, maar we zouden kunnen beginnen met niet meer te schelden of te roddelen, lelijke woorden te gebruiken. Want slaan doet zeer, maar schelden nog veel meer!

Dit artikel kwamen wij tegen in de 'ELI-

SABETHBODE'. Onze omgang met God heeft consequenties voor onze omgang met de medemens. De concentratie op Jezus Christus, die niet slechts beter is dan wij, maar uniek in zijn goedheid, leidt tot een correctie van onze visie op onze naasten. Dat is de les, die de Bijbel ons leert!

O. Mooiweer, Enschede

In dat huis daar woont een vrouw

Margreet

Op een zaterdagmiddag ontmoet ik haar voor het eerst: Margreet. In haar opvallende gele regenjas is ze vóór mij de supermarkt doorgelopen en nu staat ze bij de kassa en lacht mij vriendelijk toe. Ik moet gewoon even iets tegen haar zeggen: „Ook een paar dingen vergeten?” Ze lacht opnieuw en terwijl ze afrekent en haar spullen in de tas pakt zegt ze vrolijk: „Ja, ik moest nog even iets lekkers voor mijn kinderen kopen. Morgen maak ik er een gezellige dag van want dan zijn we heerlijk met z'n drieën. Ik ben namelijk net gescheiden, en dat voelt toch goed! Dag hoor, ook een prettige zondag!” Kwiek loopt ze weg. Ik kijk haar verbaasd na en reken bijna gedachtenloos af.

Hoe kan iemand zo stralend over haar gescheiden zijn praten. Buiten zie ik haar gele regenjas. Ze staat bij haar fiets en ik loop erheen. Het kan me niet schelen ik vraag het haar gewoon. „Hoe kan dat, je fijn voelen als je net gescheiden bent?” Ze accepteert mijn nieuwsgierigheid en vertelt me heel in 't kort wat ze heeft meegemaakt. „En jij, ben jij ook gescheiden?” Nee, dat ben ik niet. Ik houd al 35 jaar van dezelfde man en dat verveelt me nog niets. „Dat vind ik wel iets om jaloeers op te zijn,” zegt ze eerlijk. „Dat zou ik ook wel willen. Maar nu ga ik iets van mijn leven maken. Ik heb er echt zin in. Ik ga weer studeren en wat leuke dingen doen. Ik voel me zo vrij, weet je?”

Pas een half uur later fiets ik naar huis. Wat een wonderlijk gesprek met een wildvreemd mens. Ik ben helemaal niet zo'n type dat zomaar contact zoekt, dit

is me gewoon overkomen. Waardoor eigenlijk? Door haar gele regenjas? Door haar ontwapenende lach, haar leuke ogen, haar uitdagende opmerking?

Ik weet het niet.

Na die zaterdagmiddag ontmoet ik haar op de wonderlijkste tijden. We vallen elkaar gewoon op, geloof ik. Zelfs op die ochtend dat ik me vreselijk depri voel en bij de Hema door mijn lusteloos gepruts m'n fiets niet van het slot kan krijgen. Als het eindelijk lukt en ik opkijk ontmoet ik de verdrietige ogen van Margreet. „Hallo Margreet!” zeg ik, opklarend. Maar Margreet is niet blij meer. Ze heeft van de dokter te horen gekregen dat ze reuma heeft. Ze laat me haar opgezwollen vingergewrichten en enkels zien. „Ik kom in een rolstoel terecht!” zegt ze somber. Ik sla even een arm om haar heen. Wat moet ik nou zeggen tegen dit energieke moedige mens?

Iets van 'kop op, meid, zo'n vaart zal het niet lopen?' Of moet ik iets gelovigs zeggen. Pas op, houd ik mezelf voor. Ik heb allang gemerkt dat Margreet nul

komma nul gelooft. Als ik haar nu afschrik met ondoordachte woorden ben ik haar kwijt. „Bel me eens op als je zin hebt om te praten?” aarzel ik. Haar ogen lichten op. „Dat lijkt me gezellig!” zegt ze, met iets van oude zwier in haar stem. „Weet je,” zegt ze „ik heb in mijn dagboek geschreven hoe bijzonder ik dit contact vind. En in de telefoongids heb ik je nummer opgezocht. Ik zal je bellen. Maar nu moet ik naar huis, want de kinderen wachten op me. Blij dat ik je even gezien heb.” Ik kijk haar na terwijl ze moeizaam wegfietst. Mijn depressieve bui is op slag verdwenen. De hare ook, merkte ik. Thuis zoek ik een kaart op. Zal ik die met een bemoedigend woord door haar brievenbus gooien? Toch maar niet. Hoe broos is het lijntje. Ik wacht af. Als onze gesprekjes voor haar de moeite waard zijn om op te schrijven in haar dagboek, dan zal ze misschien wel komen. Geduld maar. En als het me echt te lang duurt, dan zal ik haar bellen.

*Ytje Veeffkind-Eenkhoorn,
Amersfoort*

Voor de kinderen

Je vindt hieronder allemaal stukjes lettergrepen. Streep de stukjes weg die het antwoord op de vraag vormen. Als het antwoord bv is bijbelboek, dan streep je weg bij – bel – boek. De stukjes die je overhoudt vormen een tekst die helaas steeds weer herhaald wordt in het boek Richteren.

De stukjes staan allemaal door elkaar behalve de stukjes die je overhoudt.

1. Wie werd richter na Ehud? Rich. 3:31
2. Met welk wapen versloeg hij zijn vijanden? 3:31
3. Hoeveel man versloeg hij?
4. Hloe heette de koning van Kanaän? Richt. 4:2
5. Hoe heette de krijgsoverste van deze koning? 4:2
6. In welke plaats woonde deze krijgsoverste? 4:2
7. Hoeveel ijzeren strijdagens had de koning? 4:3
8. Wie was in die tijd richteres in Israël? 4:4
9. Hoe heette de zoon van Abinoam die Debora liet komen? 4:6
10. In wiens tent ging Sisera slapen? 4:17
11. Waarmee doodde deze vrouw Sisera? 4:21
12. Hoelang had het volk toen rust? 4:31

SIS – DE – BAR – TE – OS – IS – SAM – NEG – RAE – ZES – CHA – DEB – VEE – JA – LIE – SES – GAR – ROS – AK – TEN – JA – DE – DEN – HON – OP – ERA – NIE – NT – UW – ENH – ORA – WAT – PIN – OND – ETH – BIN – KWA – EL – AGG – AD – TOK – IS – IN – ERD – DE – OG – RT – DERD – EN – OJ – IG – DES – HE – REN – IM.

De oplossing van de vorige maal was: Vergeet de wil Gods niet.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Beroepen/Intrede/Afscheid

Bedankt: voor Lelystad (NG/CG):

ds. J. Bouma te Kampen

Intrede: op 9 maart te Rotterdam/Wijk-gemeente Overschie: ds. E.A.W. Mouissie, na bevestigd te zijn door ds. J.H. Veefkind en ds. L.G. Compagnie. Aanvang bevestigingsdienst: 09.30 uur, intrededienst 19.00 uur. Beide diensten in de Bethelkerk, Oranjestraat 6 in Rotterdam/Overschie.

Adressen

NGK Enschede Noord

Ds. W. Borgdorff: Mariëndaal 64, 7544 NE Enschede, tel. 053-4771962
NGK Rotterdam, wijkgemeente Overschie

Predikant: ds. E.A.W. Mouissie, Adriaanalaan 162, 3053 MG Rotterdam, tel. 010-4612393.

Scriba: F.J. Zijlstra, Rozenoord 34, 2651 XN Berkel en Rodenrijs, tel. 010-5115251.

Overig nieuws

NGK Rijsbergen kampt met preekvoorziening

De Nederlands Gereformeerde Kerk van Rijsbergen vormt een kleine en vacante gemeente in het uiterste zuiden van Nederland. Het valt dan ook niet mee om elke zondag, jaar in jaar uit, een voorganger te vinden. Zo is Rijsbergen er ook nu weer niet in geslaagd een aantal zondagen af te dekken. Het gaat om 11 mei, 1 en 29 juni, 13 juli, 3 en 17 augustus, 26 oktober en 2 november. Per zondag is er één dienst, die om 10.15 uur begint. Predikanten of broeders met preekconsent wordt verzocht, als ze in de gelegenheid zijn op één op meer van genoemde data in Rijsbergen voor te gaan, telefonisch contact te zoeken (076 5023049).

Toerustingscursus regio Harderwijk

In de regio Harderwijk is een toerustingscursus van start gegaan. Allereerst bedoeld voor (pas begonnen) ambtsdraggers, maar ook andere geïnteresseerden zijn welkom. Doel is de deskundigheid van de ambtsdraggers te bevorderen, maar ook om de drempel te verlagen naar het ambt toe. De eerste drie avonden hebben inmiddels plaats gevonden en er waren zo'n 45 à 50 belangstellenden waaronder een aantal zusters. Initiatiefnemer is ds. P. Dekker

uit Ermelo, hij heeft samen met de predikanten J. Winter (Wezep) en D.A. Lagewaard (Heerde) de cursus verder opgezet. De data van de resterende bijeenkomsten zijn 2 en 23 april. Plaats van handeling: het gebouw van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Nunspeet. Tijd: van half acht tot tien uur. Het nog resterende programma luidt: *2 april:* ds. W.J. van der Linde over *Wat is de taak van een ouderling en welke zijn de te verwachten moeilijkheden?* en ds. J.C. Schaeffer: *Gemeente-opbouw*. Op *23 april* geeft ds. D.W. Fijan vervolg aan zijn inleiding over *Kenis van de kerkgeschiedenis, vanaf de Afscheiding tot nu*. Voor meer informatie: ds. P. Dekker, tel. 0341-551229.

Regionale ontmoetingsdag

NG/CG Kerken in het noorden

Zaterdag 19 april zullen de Nederlands Gereformeerde en Christelijke Gereformeerde Kerken in het noorden van ons land een zo langzamerhand traditionele ontmoetingsdag houden. Er wordt om half vier begonnen in de Christelijke Gereformeerde Centrumkerk, Van Echtenstraat 64 in Hoogeveen. Het thema voor de ontmoetingsdag is *Geloven..., mag het ietsje meer worden?*

Ds. G. Haveman (Wolvega) en mevr. Dien de Haan (Zwolle) zullen het thema inleiden. De inleiders zullen niet alleen termen als rechtvaardiging en heiliging, maatschappelijke betrokkenheid en persoonlijke verinnerlijking duidelijk maken, maar ook van hun persoonlijke ervaringen vertellen. Er is voldoende gelegenheid met elkaar van gedachten te wisselen. Muzikale omlijsting en begeleiding van de Sing-in 's avonds komt van de gospelgroep *Just Trust* uit Hoogeveen. Voor wie zich opgeeft (0528 266560) staan soep en brood klaar.

Reformatie Studieavond over 'Gezag van de prediking'

De Commissie Reformatie Studie-avonden, ontstaan vanuit de Christelijke Gereformeerde, de Nederlands Gereformeerde en de 'Vrijgemaakt' Gereformeerde kerken in de regio Den Haag, belegt op 13 maart a.s. in het gebouw van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Rijswijk de derde en laatste studieavond van dit seizoen. Prof. dr. C. Graafland zal dan spreken over *Het gezag van de prediking*. Er wordt om acht uur begonnen, het gebouw van de NGK vindt u in Rijswijk, Oranjelaan 62.

Vluchtelingenconferentie 'Evangelie en Moslims'

Zaterdag 26 april organiseert de Stichting

'Evangelie en Moslims' de jaarlijkse Vluchtelingenconferentie. Thema is: *'De kerk biedt perspectief'*. In de ochtend-uren zijn er een lezing en panelgesprek, in de middaguren wordt de aandacht voor vijf workshops gevraagd. De conferentie wordt gehouden in het gebouw van de Evangelische Hogeschool, Puntenburgerlaan/Drentsestraat in Amersfoort. Inlichtingen: 033 4611949.

Ds. Hanscamp helpt Bilthoven

Op zondag 16 maart 1997 zal er een dienst worden gehouden waarin ds. Hanscamp uit Melbourne welkom geheten wordt. Ds. Hanscamp zal voor een halfjaar bij de NGK in Bilthoven werkzaam zijn als gastpredikant. Na de dienst is er gelegenheid om, onder het genot van een kopje koffie, nader kennis te maken met ds. Hanscamp en zijn echtgenote. De dienst begint om 15.00 uur in het kerkgebouw, Julianaalaan 42 te Bilthoven.

NGK Zwijndrecht houdt op te bestaan

Aan het zelfstandig bestaan van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Zwijndrecht zal per 1 maart 1997 een einde komen.

De Zwijndrechtse gemeente is van haar begin gering in ledental geweest. Door verschillende oorzaken was er gedurende de jaren van haar bestaan meer afname dan groei. Toen het ledental terugliep en er geen vers bloed toestroomde, vroegen sommigen zich af hoe lang een zelfstandig bestaan nog te rechtvaardigen was. Deze vraag leidde tot een uitvoerige bezinning binnen de gemeente. Ook de mening van de Nederlands Gereformeerde Kerken in de regio Dordrecht-Gorinchem werd gevraagd. Door de regiovergadering werd een commissie van advies aangewezen, die de gemeente van Zwijndrecht terzijde stond. Bezinning en overleg leidden niet tot een unanieme standpuntbepaling. Daarop vertrokken meerdere leden uit de gemeente. Ook anderen gaven aan, dat ze op termijn ander kerkelijk onderdak zouden zoeken. Het aantal leden dat dan nog zou overblijven maakte een zelfstandig voortbestaan praktisch onmogelijk. Er is geen gezamenlijke keuze mogelijk gebleken voor aansluiting bij een andere Nederlands Gereformeerde Kerk. Voor velen is de wens om een gemeente te vinden binnen de woonplaats bepalend. Van de overgebleven leden zal zich een deel voegen bij de gemeente van Dordrecht. Ook zullen enigen zich aansluiten bij de gemeente van Barendrecht. Het archief en de ove-

rige bezittingen zullen overgaan naar de Nederlands Gereformeerde Kerk in Dordrecht.

Onder andere(n)

Pastorale de Dijon

Van 1 t/m 4 april DV wordt in Dijon (Frankrijk) de twaalfde Pastorale de Dijon gehouden. Een jaarlijks terugkerend gebeuren, ontmoetingspunt van voorgangers en theologie-studerenden uit de Frans sprekende wereld, zowel uit Frankrijk zelf als ook uit andere landen, waaronder Nederland. De deelnemer aan deze conferentie ontmoet hier een internationaal gezelschap in de rustige sfeer van de Abdij van La Bussière. De Pastorale, met de Dordtse Leerregels als basis, wil dienen ter stimulering van de theologie-beoefening in Calvinistische zin. De conferentie wordt gehouden in de Abdij van la Bussière in Bligny-sur Ouche, 35 kilometer van Dijon. Belangstellenden kunnen zich wenden tot de heer A. van Velsen, Ratelaar 56, 2923 GG Krimpen a/d IJssel, tel. 0180 512848 of tel/fax 518991. Studenten kunnen zich in het bijzonder wenden tot de heer G. van den Top in Lunteren, tel. 0318 461223 of fax 462100. Bij hen is een programma verkrijgbaar, kunt u zich aanmelden en aangeven of u eventueel gebruik wilt maken van de mogelijkheden samen te reizen.

Symposium Christelijke Gereformeerde Jongeren

De Christelijke Gereformeerde Jongeren Organisatie (CGJO) organiseert op 1 maart a.s. het symposium *Jeugdbeleid in de gemeente van Christus*. De vraag: 'Hoe kunnen alle geledingen binnen een gemeente de werkzaamheden zó afstemmen, dat het werk onder de jeugd goed tot z'n recht komt' zal hierbij centraal staan. Dagvoorzitter is ds. A. Broersma uit Lelystad. Het te bieden programma bestaat uit drie onderdelen. In de ochtend zijn er lezingen, in het tussendeel zullen work- en kijkshops gegeven worden en tijdens het middagdeel is er een rondetafel-gesprek tussen bezoekers en inleiders/workshopleiders. Prof. dr. W. ter Horst zal vanuit zijn pedagogische achtergrond een korte cultuurbeschouwing geven en daarbij in helicopterview aangeven wat er veranderd is en welke effecten dit heeft voor de verhouding tussen jeugd en kerk. Mevr. drs. M. Vrijmoeth-de

Jong zal een aantal van deze aandachtspunten concreet uitwerken naar de situatie van de plaatselijke gemeente. Plaats en tijd: Marnix-Academie in Utrecht, zaterdag 1 maart van 10.00-16.00 uur. Prijs f 25,- p.p., vooraf aanmelden: 055-3556257.

'Vier eeuwen domineesland' in Catharijneconvent

Van 5 april tot en met 17 augustus laat Museum Catharijneconvent de bezoeker kennismaken met vier eeuwen domineesland. Predikanten in velerlei gedaanten zijn er te bezichtigen, u vindt er geschilderde en gegraveerde portretten, een dominee in toga verwelkomt u, zijn 19e-eeuwse kollega poseert in preekmantel en kuitbroek en in de studeerkamer bereidt een derde zijn preek voor. U hoort de stemmen van acht beroemde kanselredenaars, elders verzorgt een televisiedominee de avondsluiting. Bij de expositie verschijnt een catalogus met ruim honderd historische en nostalgische afbeeldingen. Op zaterdag 31 mei worden in het auditorium drie lezingen gegeven over bijzondere predikanten. Inlichtingen: 030 2313835.

Conferentie Reformatorisch Réveil: Wachten en haasten

Reformatorisch Réveil organiseert van 22-24 mei een conferentie over de christelijke hoop. Deze conferentie is bestemd voor predikanten, ambtsdragers en allen die sterk kerkelijk geëngageerd zijn. Het thema, *Wachten en haasten*, wordt uitgewerkt aan de hand van Habakuk, er zijn lezingen, werkgroepen, seminars en speciale keuze-programma's. De hoofdstudies worden verzorgd door drs. B. Terlouw (Zeist),

drs. H. de Jong (Zeist) en drs. P.J. Visser (Bergambacht). De seminars gaan over *huwelijk en gezin, geestelijke volwassenheid en leiding geven*. Informatie: 020 6768822 en 0183 627789.

Ontmoetingsdag Gospel for Guests

Op 22 maart DV zal Gospel for Guests de jaarlijkse ontmoetingsdag organiseren. Thema is vers 7 uit Psalm 56: *Mijn omzwervingen hebt Gij te boek gesteld; doe mijn tranen in Uw kruik*. Een Christenarts uit een asielzoekerscentrum zal vertellen over vluchtelingen met traumatische ervaringen, twee vluchtelingen zullen hun relaas doen en er kan naar buitenlandse muziek worden geluisterd. Plaats: Christelijke Gereformeerde Kerk, Witte Vrouwensingel 28, Utrecht. Aanvang 10.00 uur. Informatie: 0314 327569/365227.

Open Dag Reformatorische Hogeschool Zwolle

Zaterdag 15 maart DV houdt de Reformatorische Hogeschool Zwolle haar jaarlijkse Open Dag. Naast de opleiding tot pastoraal-kerkelijk werker verzorgt de hogeschool door de overheid erkende opleidingen tot godsdienstleeraar eerste en tweede graads. Ook kan men een éénjarige Vormingscursus volgen voor toerusting tot kerkelijk werk. Belangstellenden kunnen één of meer colleges volgen om zich een indruk te vormen van de lespraktijk. Bij voldoende belangstelling zal opnieuw gestart worden met een 'talenjaar'. De Open Dag wordt gehouden in de Prins J. Frisoschool, Jan Buschstraat 6 te Zwolle-Noord. Aanvang 10.00 uur. Informatie: 038 4541076.

Op kamers in Groningen

Ga je studeren in Groningen en ben je op zoek naar een kamer? Misschien dat de SEOG (Stichting Evangelisch Ontmoetingscentrum Groningen) je daarbij kan helpen.

De SEOG is opgericht op initiatief van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Groningen, de Tehuisgemeente. De SEOG heeft drie panden met in totaal zeven- tien kamers voor studenten. Eén van die panden, 'het Bruggehoofd', is tevens gemeentecentrum met twee zaaltjes, die gebruikt worden voor vergaderingen, bijbelkringen, catechisaties, maaltijden en andere activiteiten.

In 'het Bruggehoofd' zijn zeven kamers, waarvan er vier voor de duur van één jaar verhuurd worden aan studenten die voor het eerst in Groningen zijn. Op deze manier kunnen ze gemakkelijk kennis maken met de stad en met de Tehuisgemeente. Bovendien kunnen ze zo wennen aan het wonen op kamers. De overige drie kamers worden bewoond door een vaste kern van ouderejaars studenten. De bedoeling is om samen een christelijke woongroep te vormen. In de andere twee panden worden de kamers voor langere tijd bewoond.

Dit jaar komen er per 1 augustus vier kamers vrij voor studenten, die voor het eerst op kamers gaan. Bovendien is er een logeerkamer voor stagiaires of anderen, die tijdelijk huisvesting nodig hebben.

Heb je interesse, dan kun je contact opnemen met één van de vaste bewoners van 'het Bruggehoofd', vóór 21 april 1997: Debora Verbaan, Tobias Maat en Eveline van Nimwegen. Adres: Oosterhaven 12, 9723 AP Groningen. 050-3141390.

„Wie overwint, zal bekleed worden met witte kleren. Ik zal zijn naam zeker niet wissen uit het levensboek, maar Ik zal zijn naam erkennen voor mijn Vader en voor zijn engelen.”

Openbaring 3:5

Overgegaan tot het eeuwige leven is onze lieve

GREGORIUS JOHANNES (Hans) VRIJMOETH

30 september 1926 – 15 februari 1997

Echtgenoot van **Maria (Riet) Vrijmoeth-de Jong**.

Vader van

Cary Vrijmoeth en Henk Lenstra
Anja Vrijmoeth en Jelle Loosman
Marjon Vrijmoeth en Kees Zwart
Hans Vrijmoeth en Marijke Dielissen
Wim Vrijmoeth en Hester Boter
Irene Vrijmoeth en Lennert Blom

Opa van

Rutger, Saskia, Pim en Carine Lenstra
Bart, Sanne en Laura Loosman
Marijn, Jasper, Ellen, David en Karin Zwart
Vera Vrijmoeth
Marije, Wessel en Karlijn Vrijmoeth

De teraardebestelling heeft plaatsgevonden op vrijdag
21 februari jl. op begraafplaats 'Kranenburg', Kranenburgweg 5
te Zwolle.

Pr. Frederikplein 10, 8019 XB Zwolle

*„Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars
door Hem, die ons heeft liefgehad.”*

Romeinen 8:37

Met ontroering hebben wij afscheid genomen van onze mede-
ambtsdrager

HANS VRIJMOETH

Ook in zijn ziekte bemoedigde hij ons door zijn vaste vertrouwen
op Gods belofte. Wij gedenken met dankbaarheid het vele
goede dat de HERE onze gemeente in hem heeft gegeven. Wij
bidden dat de HERE zijn vrouw en kinderen zal troosten.

Kerkenraad en gemeente van de
Nederlands Gereformeerde Kerk (II)
te Zwolle

Met ontroering en verdriet heeft de Raad van Toezicht en Advies
van de Theologische Studiebegeleiding in de Nederlands Gere-
formeerde Kerken kennisgenomen van het overlijden van haar
lid

HANS VRIJMOETH

Ruim een jaar lang heeft hij de regio Enschede-Zwolle in de raad
mogen vertegenwoordigen, een taak die hij met vreugde ver-
vulde. We gedenken hem in dankbaarheid.

J. Bouma, voorzitter
G. Alkema, secretaris

Mijn tijden zijn in Uw hand.

Psalm 31:16a

Heden is in Jezus ontslapen mijn intens geliefde man, onze lieve
en fijne vader en grootvader

JOHANNES JACOBUS BOUMAN

Ridder in de Orde van Oranje-Nassau

op de leeftijd van 79 jaar.

Rijswijk: C.H. Bouman-Stolk

Driebergen-Rijsenburg: C.J. Bouman-Jansen

Zoetermeer: C. Bouman
C.J. Peet

Zutphen: C.S. Simons-Bouman
J.J. Simons

Amersfoort: J.J.H. Bouman
J. Stoevelaar

en kleinkinderen

Den Haag, 15 februari 1997

Ocarinalaan 656

2287 SL Rijswijk Z.H.

Geen bezoek of telefoon.

Geen bloemen.

Brieven welkom.

De Wittenberg

CHRISTELIJKE HOGESCHOOL EN TOERUSTINGSCENTRUM

Lustrumdag op 19 april

De Reformatorische Bijbelschool / De Wittenberg in Zeist bestaat 25 jaar en
dat willen we vieren! Oud-studenten, oud-docenten en belangstellenden
worden van harte uitgenodigd voor een feestelijke dag van:

- **terugzien:** dank aan God voor 25 jaar
- **vooruitzien:** opleidingen met perspectief
- **omzien:** toerustingsproject in Centraal-Azië
- en natuurlijk: **elkaar weer zien!**

U bent van harte welkom vanaf 10.00 uur in de Nieuwe Kerk aan de
Boulevard 2a te Zeist en vanaf 12.30 uur in ons gebouw aan de Krakelingweg
10 te Zeist. Meer info? Bel: 030 - 6924166.

Lustrumproject Centraal-Azië

De Wittenberg werkt al 25 jaar mee aan kadertraining in Nederland. Als teken
van dankbaarheid willen we de eerste vijftienduizend gulden die we voor het
lustrum ontvangen, besteden aan kadervorming in een Centraal-Aziatische
republiek, i.s.m. Open Doors. De christenen daar vragen om een studieboek
over 'Wie is Jezus?'. Wij werken graag mee aan de totstandkoming daarvan.
Maak uw gift over op gironummer 3091180 of op nummer 61.21.44.393 van
de Rabobank Zeist o.v.v. Lustrumproject 1997.

DE WITTENBERG ▲ KRAKELINGWEG 10 ▲ 3707 HV ZEIST

25 jaar bijbelschool met karakter

OPEN DOORS REIZEN

**Ga mee naar
Egypte**

Een groepsreis naar Egypte,
Israël en Jordanië

met Pieter van Kampen

Juni 1997. Leeftijd: vanaf 18 jaar

OPEN DOORS

Bel voor informatie: 0341-417844
Open Doors, Postbus 47, 3850 AA Ermelo.